

Johanna Tohni

Kiroilevat ämmät ja vahvat naiset

Representaatioita suomalaisista naiskoomikoista

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

Esittävä taide

Opinnäytetyö

12.11.2015

Tekijä Otsikko Sivumäärä Aika	Johanna Tohni Kiroilevat ämmät ja vahvat naiset – Representaatioita suomalaisista naiskoomikoista 42 + 2 12.11.2015
Tutkinto	Teatteri-ilmaisun ohjaaja
Koulutusohjelma	Esittävän taiteen koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Teatterityö
Ohjaaja	Marja Silde, FM
Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan suomalaisten naiskoomikoiden representaatioita 2000-luvun alkupuolelta tähän päivään. Työn tarkoitus on pääasiassa analysoida kuuden ammattilaiskoomikon osalta lehtiartikkeleissa sekä festivaaliesittelyissä esiintyviä representaatioita. Lisäksi materiaalina on Heli Sutelan, Pirjo Heikkilän, Lotta Backlundin, Krisse Salmisen, Ida Grönlundin sekä Anitta Ahosen haastattelut. Työn alkupuolella teen myös historiakatsauksen suomalaisen stand up -komiikan historiaan, johon nämä naiskoomikot sijoitetaan. Tämä työ sijoittuu feministisen tutkimuksen, erityisesti queer-tutkimuksen alueelle. Tarkoituksena on selvittää minkälaisia representaatioita naiskoomikoiden ja huumorin suhteesta rakennetaan. Mitä esityksiä tai kuvia meille on valittu edustamaan naiskoomikkoutta? Lisäksi tämä työ pohtii miksi naiskoomikoita on niin vähän ja mitä naiskoomikko- tai naiskomiikka-termit merkitsevät. Aineiston analyysin perusteella naiskoomikoiden ja huumorin suhde representoituu itseironisena sekä itsetietoisena. Heitä kuvataan vahvoina ja harvinaisina sekä outoina. Osittain he voivat kuitenkin itse vaikuttaa representaatioihinsa, jolloin kuva näistä naisista laajenee heidän haluamaansa suuntaan, positiivisiksi representaatioiksi.	
Avainsanat	Stand up -komiikka, naiskoomikko, representaatio, queer, stereotypia

Author Title Number of Pages Date	Johanna Tohni Cursing Bitches and Strong Women – Representations of Finnish Female Comedians 42 + 2 November 2015
Degree	Bachelor of Arts
Degree Programme	Performing Arts
Specialisation option	Drama instructor
Instructor	Marja Silde, MA
This thesis explores Finnish female comedians' representation in the media from the beginning of the 21st century to 2015. This paper mainly analyses the representation of six professional female comedians in newspaper articles and festival brochures. Female comedians Anitta Ahonen, Lotta Backlund, Ida Grönlund, Pirjo Heikkilä, Kriise Salminen and Heli Sutela have been interviewed for this paper. Also a brief overview of Finnish stand up comedy's history featuring the abovementioned female comedians has been included. This thesis belongs to the area of feminist studies and especially queer studies. The main aim was to find out what kind of representations exist between female comedians and humour. Another objective was to establish what kind of performances or images have been chosen in the media to represent female comedians. This paper also contemplates why there are so few female comedians and also what the terms "female comedian" and "female comedy" actually mean. Based on the analysis of the material, the relationship between humour and female comedians represents itself as an ironic and a self-conscious one. Female comedians are described concurrently as strong, rare and strange. The comedians can partially influence their representations themselves, and that is when the overall image of these women expands towards a more desirable direction, into positive representations.	
Keywords	Stand Up Comedy, Female Comedians, Representation, Queer, Stereotype

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Keskeiset käsitteet, teoreettinen viitekehys ja aineisto	3
	2.1 Representaatio	3
	2.2 Stereotypiat	3
	2.3 Performatiivinen sukupuoli ja representaatioiden performatiivisuus	4
	2.4 Queerit subjektit ja naismaskuliinisuus	6
	2.5 Aineisto	7
3	Stand up-koomikko ja suomalaisen stand up -naiskoomikkouden historia	9
	3.1 Stand up -koomikko	9
	3.2 Naiskoomikoiden stand up -historia	9
	3.1.1 Suomen skenen varhaiset vuodet eli 1990-luku	10
	3.1.2 2000-luvun laajentuva skene	11
4	Representaatiot – Kiroilevat ämmät ja vahvat naiset	14
	4.1 Uhanalaisia naisia	15
	4.2 Ronskit representaatiot	16
	4.3 Eksplisiittistä tasa-arvoa ja itsereflektiota	17
	4.4 Naiskoomikon seksuaalisuus ja itsetietoisuus	18
	4.5 Vaarattomia naisia	20
	4.6 Itseironiset festivaaliesittelyt	21
	4.7 Netissä nainen ei ole hauska	23
5	Mitä on naiskoomikkous ja naishuumori näille naiskoomikoille?	24
	5.1 Sukupuoli – hyötyä vai haittaa?	25
	5.2 Mitä onkaan se kuuluisa naiskomiikka?	27
	5.2.1 Naiskomiikka – ei ihan yhtä arvokasta kuin komiikka?	29
	5.2.2 Stereotypiauhka	31
	5.2.3 Stereotyyppiset naiskoomikot	33
	5.3 Kantaaottava nainen	34
6	Yhteenvetoa	36

6.1 Naiskoomikot ja huumori	36
6.2 Queerit naiskoomikot	36
Aineisto:	38
Lähteet:	41
Liitteet:	
Liite 1. Haastattelukysymykset	
Liite 2. Haastattelu 2 – kysymykset; Haastattelu – Riku Suokas	

1 Johdanto

Olen urani alkuvaiheessa oleva stand up -koomikko ja nainen. Tästä syystä heti alaan tutustuttuani aloin kiinnittää huomiota sen sisällä käytävään keskusteluun naisista komiikassa. Jokaisella tuntuu olevan siitä mielipide, toisilla voimakkaampi kuin toisilla. Naiset ovat koko komiikkamaailmassa selkeä vähemmistö. Tässä työssä keskityn kuitenkin vain ja ainoastaan stand up -komiikkaan ja stand up -koomikoina esiintyviin naisiin. Naisien poissaolo stand up -maailmasta aiheuttaa keskustelujen lisäksi kysymyksiä, kuten ”miksi naiskoomikoita on niin vähän?” Tämä kysymys tuntuu liittyvän olennaisesti tapaan kirjoittaa historiaa sekä länsimaiseen kulttuuriin. Naiset loistavat poissaolollaan myös stand up -komiikan historiankirjoituksen kaanonista. Näiden havaintojen pohjalta päädyin tarkastelemaan ympärillämme olevaa kulttuuria ja siinä esiintyviä representaatioita naiskoomikoista. Halusin selvittää, minkälaisia representaatioita naiskoomikoiden ja huumorin suhteesta rakennetaan? Mitä esityksiä tai kuvia meille on valittu edustamaan naiskoomikkoutta? Lisäksi aloin kaivata naispuolisten stand up -koomikoiden kokemuksia ja näkemystä näihin kysymyksiin. Miten he positioivat itsensä suhteessa suomalaiseen stand up -kenttään? Halusin myös selvittää heidän kauttaan aika ajoin esiin nousutta naishuumorin ja naiskomiikan käsitettä. Ennen representaatioihin paneutumista teen listauksen suomalaisista naiskoomikoista ja sijoitan heidät suomalaisen stand up -komiikan historiankirjoitukseen.

Metodologisesti tämä tutkielma sijoittuu feministisen metodologian alueelle. Metodologiassa on kyse siitä, miten tieto on tuotettu. Feministinen metodologia puolestaan pureutuu erityisesti siihen, miten tieto tuotetaan ihmisten välisissä suhteissa sekä tietyn kulttuurin sisällä. Sen mukaan tiedon tuottaminen on riippuvaista myös yhteiskunnan taloudellisista järjestyksistä sekä menetelmien sukupuolittuneisuudesta. Feministisen metodologian teoreettisella kentällä käydään keskustelua, miten teoriat, tutkimusaiheet tai kirjoitustyylit valikoituvat tutkimukseen ja mitkä tekijät näihin valintoihin vaikuttavat. Se mitä tiedetään on aina riippuvaista ajasta, paikasta ja heistä, jotka tiedon tuottamiseen osallistuvat.¹ Feministisen metodologian tehtävä on kyseenalaistaa usein ”luonnollistettuja” totuuksia esimerkiksi sukupuolesta tai seksuaalisuudesta ja tutkia tiedon ja vallan

¹ Liljeström 2004, 9–11.

vuorovaikutuksia. Sukupuoli ja seksuaalisuus ovat aina läsnä tiedossa, vaikkakin usein piilotettuina. Myös tieto ja valta ovat toisistaan erottamattomat.² Tämä työ noudattaa myös sosiokonstruktivististä ajattelutapaa. Sosiokonstruktivistisen tutkimuksen mukaan tieto on aina yksilön tai yhteisöjensä rakentamaa³. Tässä työssä painotan näkökulmaa, jossa tieto rakentuu representaatioiden avulla ja niiden kautta.

Pohdin pitkään, minkälaisia termejä voisin käyttää osoittamaan sukupuolta, sillä se on kuitenkin tämän työn tarkastelun kohteena. Koitin välttää käsitettä naiskoomikko, sillä ajattelin sen aiheuttavan lukijoissa ärsytystä. Loppujen lopuksi se termi on kuitenkin yksinkertaisin käyttää tässä työssä. Naispuolinen koomikko tarkoittaa samaa asiaa ja on huomattavasti pidempi termi. Naiskoomikko-termi on ristiriitainen, sillä nais-etuliitteen käyttö on yksi niistä tekijöistä, josta tämä työ sai alkunsa. Vaikka tasa-arvon kannattajana yritän pitää huolen, ettei tekijän sukupuolella olisi arvottavaa merkitystä, on sukupuolen esiin tuominen juuri tässä työssä välttämätöntä. Termin käyttö on tärkeää myös siksi, että naiskoomikolla on merkitystä naisen ja koomikon rajoja representoitaessa. Naiskoomikot luovat myös itse itsestään representaatioita, joilla he rikkovat perinteistä naiselle miellettyä kuvastoa.

² Liljeström 2004, 21.

³ Ks. esim. Virtuaaliammattikorkeakoulu, 2004.

2 Keskeiset käsitteet, teoreettinen viitekehys ja aineisto

2.1 Representaatio

”Representaatiolla voidaan tarkoittaa kontekstin mukaan (esim. poliittista) edustamista, (esim. taiteellista) kuvaamista, (esim. kielellistä) esittämistä, (esim. semanttista) merkitsemistä, (esim. visuaalista) havainnollistamista ja (esim. tieteen tutkimuskohteiden) epäsuoraa, välineellistä ilmentämistä. Representaation nykymerkitykseksi on tarjottu verbiä ”edustaa”, jonka englanninkielinen vastine standing for viittaa jonkin toisen puolesta olemiseen.”⁴

Päädyin tässä työssä tarkastelemaan mediassa esiintyviä, naiskoomikoista kirjoitettuja representaatioita. Käytän representaatio-termiä edustamisen merkityksessä. Tarkastelen minkälaisia representaatioita naiskoomikoista tuotetaan esittämään komiikkaa tekeviä naisia. Nämä representaatiot määrittelevät sen, minkälaisena ihmiset näkevät naiskoomikon, kun taas toisenlaiset esitykset jäävät varjoon.

Kaarina Nikunen on käsitellyt Tampereen yliopiston julkaisussa naisrepresentaatioita. Teoksessa *Naisellisuuden naamiot: Kuva, katse ja representaation politiikka* (1996) Nikunen muistuttaa todellisuuden olevan aina representoitua. Me ymmärrämme ympäristöämme muun muassa erilaisten kuvien ja tekstien kautta, jotka tuottavat edustamista asioista näin merkityksiä.⁵ Representaatioiden tuottaminen Nikusen mukaan myös rakentaa valtasuhteita⁶. Kuva miehestä yleisinhimillisenä, universaalina kategoriana eikä sukupuolen edustajana (ks. esim. Julkunen 2010) on olennainen, kun lähden purkamaan naiskoomikoihin suhtautumista tämän työn aineistossa.

2.2 Stereotypiat

Sukupuoleen liittyvät representaatiot saattavat pohjautua stereotypioihin. Stereotypian määritelmä M.Cardwellin mukaan on seuraava: ”Stereotypia on pysyvä yleistys tai uskomus tietyistä ihmisryhmästä tai -luokasta”⁷. Mediassa ja ihmisten välisessä puhe-

⁴ Knuuttila & Lehtinen (toim.) 2010, 10

⁵ Nikunen 1996, *Naisellisuuden naamiot*, 11

⁶ Nikunen 1996, *Naisellisuuden naamiot*, 12

⁷ McLeod 2008.

tuurissa pelataan usein olemassa olevilla stereotyyppioilla. Puhutaan esimerkiksi naisista, jotka aina ovat arkoja, heikkoja, juoruavia tai joiden laittautuminen vie aikaa. Stereotyyppioiden käyttäminen pohjaa joihinkin kulttuurista opittuihin malleihin ja se tietyllä tapaa helpottaa kommunikointia. ”Pojat on poikia” -tyyliset kommentit saavat vastapuolen ymmärtämään, mitä puhuja tarkoittaa. Feministisessä ja queer-tutkimuksessa on vuosia yritetty purkaa näitä eri kategorioita kiinnittämällä huomiota stereotyyppioita vahvistavaan puhetapaan. Yksi voimakkaasti elävä stereotyyppi on ”naiset eivät ole hauskoja”. Näitä pohdintoja ovat netin keskustelupalstat pullollaan, ja niihin palaan myöhemmin tässä työssä. Myös Andre Wickström kirjoittaa tästä kirjassaan *Das Humoristische Manifest – kirja stand up –komiikasta*. ”Kaikkein tuntema lausahdus ’nainen vaietkoon seurakunnassa’ on varmasti estänyt miljoonia naisia ilmaisemasta mielipidettään ja ennen kaikkea vitsailemasta mistään.”⁸

Juha Herkman kirjoittaa kirjassaan *Audiovisuaalinen mediakulttuuri* (2001) stereotyyppioista ja mediarepresentaatioista näin:

”Stereotyyppin käsite on hyödyllinen apuväline, kun yritetään ymmärtää mediaesitysten toimintaa ja valtasuhteita. Stereotyyppit toimivat keskeisinä hegemonian vahvistamisen välineinä. Stereotyyppien avulla ihmisiä luokitellaan itsestään selvinä pidettyihin kategorioihin ja eriarvoisiin asemiin. Stereotyyppit ovat representaation muoto, jolla maailmaa ja ihmisiä järjestetään hierarkkisesti valtasuhteisiin. --- Esimerkiksi sukupuolen representaatioissa on ollut tavallista pelkistää naiset miehen eroottisen halun kohteiksi.”⁹

Palaan Juha Herkmanin ajatuksiin stereotyyppisistä representaatioista tarkemmin alaluvussa 5.2.2 sekä 5.2.3.

2.3 Performatiivinen sukupuoli ja representaatioiden performatiivisuus

Kirjassaan *Hankala sukupuoli* (alkuteos *Gender Trouble* ilmestyi 1990, mutta käytännön uusinta suomennettua painosta vuodelta 2006) feministifilosofi Judith Butler aloittaa biologisen ja sosiaalisen sukupuolen kategorioiden purkamisen. Butler toteaa, ettei sosiaalisen sukupuolen tarvitse olla sidonnainen biologiseen. Vaikka biologisia sukupuolia ajateltaisiinkin olevan kaksi, ei se tarkoita, että myös sosiaalisia sukupuolia olisi vain kaksi. Butler myös kyseenalaistaa termin ”biologinen sukupuoli” ja kysyy, mitä

⁸ Wickström 2005, 85

⁹ Herkman 2001, 221

biologinen ylipäättään tarkoittaa, hormonaalista vai esimerkiksi kromosomeista synty-
nyttä kehoa?¹⁰

Sukupuolitetun ruumiin performatiivisuus tarkoittaa, että sillä ei ole mitään onto-
logista, olemiseen liittyvää statusta irrallaan niistä monenlaisista teoista, jotka
muodostavat sen todellisuuden. --- Toisin sanoen teot ja eleet, artikuloitut ja to-
teutetut halut luovat illuusion sisäisestä ja järjestäytyneestä sukupuoliytimestä.¹¹

Butler toteaa, että sukupuoli tehdään eleiden ja toiston avulla. Sukupuoli ei siis palaudu
mihinkään alkuperäiseen ytimeen. Ympäröivästä maailmasta omaksutut eleet muodos-
tuvat meidän sukupuoleksemme. Butlerin mukaan me emme ole naisia tai miehiä siitä
syystä, minkälainen keho ja sukupuolielimet meillä on. Sukupuoli tehdään eleiden tois-
ton kautta. Tästä johtuen miehen kehossa oleva yksilö voi toistaa sukupuoltaan femi-
niinisesti tai naisen kehossa oleva yksilö voi taas toistaa omaa sukupuoltaan maskuili-
nisesti.¹² Feminiinisellä ja maskuliinisella tarkoitan yleisesti näihin käsitteisiin liitettyjä
piirteitä. Usein kuitenkin ajatellaan esimerkiksi feminiinisesti sukupuoltaan toistavan
miehen toistavan sitä väärin ja normin vastaisesti.

Huumoria ja naurattamista pidetään maskuliinisina piirteinä¹³, ja siten ehdotan, että
naiskoomikot mielletään sukupuoltaan väärin toistaviksi naisiksi. Heissä on siis jotain
outoa ja mahdollisesti jotain vaarallista. Naiset rakentavat omaa naiseuttaan peilaten
sitä kulttuurissa näkyviin representaatioihin. Näin voisi ajatella myös naiskoomikoiden
tekevän. Tai mahdollisesti koomikon urasta haaveilevien naisten. Myös tässä tutkimuk-
sen kohteena olevat representaatiot, naiskoomikkokuvaukset, toimivat performatiiveina
eli ne saavat jotain aikaan maailmassa. Ne tuottavat ja uusintavat kuvaamiaan kohtei-
ta, ja niiden havaitseminen tuottaa mielikuvia ja asenteita naiskoomikoita kohtaan. Toi-
saalta niillä voi olla myös voimaa horjuttaa konventionaalisia käsityksiä komiikan mas-
kuliinisesta sukupuolesta. Representaatiot asettavat kuvaamalleen kohteelle raamit,
joita muut toteuttavat arjessa. Jos ympäröivän kulttuurimme viesti on ”nainen ei ole
hauska”, se tuottaa uskomuksia ”olen nainen, en voi olla hauska” tai ”en usko, että tuo
nainen on hauska”.

¹⁰ Butler 2006, 54–55

¹¹ Butler 2006, 229

¹² Butler 2006

¹³ ks. esim. Malmberg 2006, 16

2.4 Queerit subjektit ja naismaskuliinisuus

Queer-tutkija Judith Halberstam käsittelee teoksessaan *In a Queer Time and Place: Transgender Bodies, Subcultural Lives* queer-aikaa ja queer-tilaa vastakohtina hetero-ajalle ja heterotilalle. Queer-kulttuurissa aika ja tila muodostuvat eri tavoin kuin heteronormatiivisessa yhteiskunnassa ja sen instituutioissa. Heteroaikaa määrittelee lisääntyminen, ja lisääntymisen myötä aika jaksotetaan niin sanotun naisen biologisen kellon ja tiukkojen porvarillisten arvojen mukaan¹⁴. Queer-kulttuurin jäsenet voivat ainakin osittain jäsentää elämänsä ajan ja tilan suhteen eri tavoin kuin heterokulttuurin jäsenet. Queer-tila on Halberstamin mukaan termi niille tiloille, jotka mahdollistavat queer-ihmisten elämisen queer-ajan mukaan.¹⁵ Hetero aika voidaan mieltää lineaariksi ja queer-aika sykliseksi.

Heteronormin mukainen elämä muodostuu tai sen oletetaan muodostuvan eräänlaiseksi jatkumoksi syntymästä erilaisten aikuistumisriittien kautta avioliittoon ja lisääntymiseen¹⁶. Heteronormatiivisuuteen kuuluu siis heteroseksuaalisuuden lisäksi oletus parisuhteesta ja lisääntymisestä. Myös ei-heteroseksuaaliset ihmiset voivat noudattaa heteronormatiivista elämäntapaa ja aikajatkumoa muodostaen parisuhteen, menemällä naimisiin ja hankkimalla lapsia. Näin ollen ei ole aina itsestään selvää, että pelkästään ei-heteroseksuaalisuus problematisoi heteronormatiivisuutta.

Halberstam määrittelee queerin ”ei-normatiiviseksi logiikaksi sekä yhteisöiksi, seksuaalisiksi identiteeteiksi, ruumiillisuuksiksi ja toiminnoiksi tilassa ja ajassa”¹⁷. Judith Halberstam käsittelee poikkeuksellisesti queeria myös ilman sen alkuperäistä yhteyttä eli seksuaalisuutta. Hän on ottanut käyttöön käsitteen queer-subjekti kuvaamaan henkilöä, joka elää, käyttäytyy tai toistaa sukupuoltaan heteronormin vastaisesti. Halberstamin mukaan ”Queer-subjekti”, tarkoittaa ketä tahansa, joka ei elä perhe- tai lisääntymismallia noudattaen. Esimerkkinä queer-subjektista Halberstam mainitsee esimerkiksi HIV-positiiviset, huumeidierit, kodittomat tai työttömät.¹⁸ Itse käsittelin Tampereen yliopiston teatterin ja draaman tutkimuksen oppiaineeseen tekemässäni kandidaatin työssä äitiyttä queer-ajattelun kautta vuonna 2009. Äitiys, joka ei ole normatiivista äitiyttä, on

¹⁴ Halberstam 2005, 5

¹⁵ Halberstam 2005, 6

¹⁶ Halberstam 2005, 1–2

¹⁷ Halberstam 2005, 6

¹⁸ Halberstam 2005, 10

queer-äitiyttä. Tällaista on esimerkiksi poissaolevan äidin äitiys. Onko Halberstamin määritelmää seuraten naiskoomikko syytä nähdä queer-subjektina?

Halberstam on luonut myös termin naismaskuliinisuus, josta hän kirjoittaa teoksessaan *Female Masculinity* (1998). Halberstamin mukaan naismaskuliinisuudessa kehon tasolla yhdistyvät feminiiniset ja maskuliiniset eleet, jotka eivät ole keskenään arvohierarkkisessa järjestyksessä. Kehon eleet muodostuvat kehon fysiikasta, mutta myös käyttäytymisestä ja liikkeistä. Toisin sanoen maskuliinisen näköinen naisen keho on naismaskuliininen, mutta myös feminiiniseksi ulkomuodoltaan mielletty keho, voi olla toistaa maskuliinisia eleitä päätyen näin naismaskuliiniseen kategoriaan. Maskuliiniset eleet voivat olla fyysisiä eleitä, kuten esimerkiksi kehon tapa istua tai käyttää voimaa, mutta myös puhetapa voidaan mieltää maskuliiniseksi eleeksi. Kehon ei siis tarvitse ulospäin antaa merkkiä maskuliinisuudesta.¹⁹ Huumorin tuottamista sosiaalisissa tilanteissa voidaan pitää maskuliinisenä eleenä. Tutkija Leena-Maija Rossi määrittelee naismaskuliinisuutta seuraavasti: naismaskuliinisuuden representaatiot ovat ”esityksiä, joissa feminiinisuuden ja maskuliinisuuden merkit sekoittuvat hyvin eksplisiittisesti ja joissa maskuliinisuus saattaa näyttäytyä naisruumiin eleissä, tilassa toimimisessa ja vaatetuksessa feminiinisyttä painokkaampana²⁰”. Naismaskuliinisuuden termistä on varmasti apua naiskoomikoita käsitellessä. Huumorin ja komiikan tuottamisen asettuessa maskuliinisen alueelle (feminiininen-maskuliininen -akselilla) naiskoomikko voidaan lukea naismaskuliiniseksi. Ehdotan myös, että ollessaan naismaskuliininen naiskoomikko sijoittuu heteronormin ulkopuolelle.

2.5 Aineisto

Haluan tässä vaiheessa korostaa, etten ole tekemässä vertailututkimusta. Tarkoituksenani on keskittyä komiikkaa tekevien naisten representaatioihin. Löydänpö jonkin yhtenäisen kuvan, joka kuvastaa juuri tätä outoa lajia, naista, joka haluaa naurattaa? Ja millä tavalla tätä naurattamiseen koukuttunutta naista representoidaan? Löytyykö heistä kaikista jotain, joka heitä yhdistää?

Tämän työn aineistona on stand up -koomikko Anitta Ahosen lehtihaastatteluita sekä hänestä kirjoitettuja lehtijuttuja vuosilta 2003–2015. Lisäksi löysin internetistä haastat-

¹⁹ Halberstam 1998, 1–29.

²⁰ Rossi 2003, 62

teluita Ahosesta sekä artikkeleita muista ammatikseen stand up -komiikkaa tekevästä naisista. Tein myös itse haastatteluja, joissa koomikot Pirjo Heikkilä, Heli Sutela, Krisse Salminen, Ida Grönlund, Lotta Backlund ja Anitta Ahonen pohtivat omaa uraansa sekä suhdettaan koomikkona olemiseen miesvaltaisella alalla. Kysyin kaikilta haastateltavilta samat kysymykset (ks. sivu 26) ja purin vastaukset teemoittamalla ne.

Lehtijuttujen lisäksi tarkastelun alla on myös vuoden 2014 stand up -festivaalien ohjelmistot ja niiden koomikkokuvaukset. Näistä teksteistä tarkastelin, miten naiskoomikoita kuvataan. Päädyin myös tarkastelemaan netin keskustelupalstoja saadakseni perspektiiviä alaa tuntemattomien mielipiteisiin.

Otin yhteyttä kaikkiin Suomen naispuolisiin stand up -koomikoihin, jotka tekevät työtä ammatikseen. Ammatillaisen raja on toki häilyvä, mutta usein sen määrittelee suurimpien stand up -tuottajien pyörittämät klubit ja festivaalit. Eli koomikot, jotka esiintyvät ammattilaisklubeilla ja -festivaaleilla säännöllisesti, lasketaan ammattilaisiksi. Koomikko Anitta Ahonen lahjoitti materiaaliksi vuosien varrella tekemänsä lehtileikekirjan. Lehtijuttu ja haastattelut ovat vuosilta 2003-2015. Myös tästä syystä käsittelen häntä koskevia juttuja omana lukunaan, sillä aineisto oli ehdottomasti laajin. Muiden koomikoiden jutut olen itse etsinyt internetin välityksellä, toki myös heidän avustuksellaan.

3 Stand up-koomikko ja suomalaisen stand up -naiskoomikkouden historia

3.1 Stand up -koomikko

André Wickström määrittelee stand up -koomikon kirjassaan seuraavanlaisesti: ”Stand up -koomikko on henkilö, joka viihdyttää muita itse keksimillään jutuilla, esiintyy lavalla yksin omalla nimellään ja omana itsenään ilman rooliasua ja puhuu omista asioistaan ja ajatuksistaan.²¹” Stand up -koomikon tehtävä on ehdottomasti naurattaa yleisössä olevia ihmisiä, joten viihdyttäminen ei tässä tapauksessa vielä riitä. Stand up -koomikoilla saattaa olla myös lavalla rooli, mutta se ei ole yleensä suuresti poikkeaa hänen omasta persoonastaan. Stand up -komiikasta lajina löytyy myös monenlaisia määrittelyjä ja väittely on jatkuvaa.

Markku Toikka on kirjassaan *Ala naurattaa! – Stand Up -komedian käsikirja* määrittelee astetta tarkemmin stand up -koomikon tehtävän. ”Stand up -koomikko vyöryttää kuvia ja käyttää katukieltä. Hänen tarkoituksensa on vaikuttaa eikä hassutella. Hän puhuu asioista, jotka ovat vaarallisia. --- Hän ei yritä saavuttaa mahdollisimman suuria katsojalukuja, hänen puheensa on politiikka.”²² Wickström puolestaan jatkaa määrittelyä seuraavanlaisesti: ”Yksi stand up- ja teatteriesityksen eroista on, että stand up -lavalla haluan yleisön reagoivan puheisiini, eli nauravan. Tarvitsen naurua voidakseni jatkaa.”²³ Lisäksi hän mainitsee, että ” --- stand up -komiikan ei suinkaan tarvitse olla kanta-aottavaa.”²⁴ Oli määrittelijänä kuka tahansa, lavalla on kuitenkin yksi henkilö, jonka tehtävä on naurattaa yleisöä.

3.2 Naiskoomikoiden stand up -historia

Feministisessä tutkimuksessa on usein nostettu esiin se, että historiankirjoituksen kaanon on miehinen. Miehet ovat toimineet historian kirjoittajina ja he esiintyvät historian toimijoina. (Ks. esim. de Beauvoir 1949 tai Woolf 1929) Ennen kuin syvennyn tutkiel-

²¹ Wickström 2005, 11

²² Toikka & Vento 2000, 18

²³ Wickström 2005, 35

²⁴ Wickström 2005, 39

mani varsinaisen aiheen pariin, käyn läpi suomalaisten naiskoomikoiden mukaantulon lajin pariin. Yksi tämän työn tärkeistä ajatuksista on istuttaa naiset mukaan historiankirjoitukseen. Lukiessani suomalaista stand up -kirjallisuutta huomasin, että naiskoomikoista on hyvin vähän mainintoja. Tähän on syynä varmasti se seikka, että naiset ovat aina olleet pieni vähemmistö stand up -lavoilla. Lähdin kuitenkin tutkimaan asiaa tarkemmin ja kokoamaan historiankirjoitusta osittain uudelleen ja toisenlaisesta näkökulmasta. Naisia on ollut mukana alusta asti klubeilla sekä stand up -kursseilla. Silti heidän nimiään näkee valitettavan vähän kirjattuna suomalaisen stand up -komiikan historiaan. Tämän osion tiedot on kerätty kirjallisuudesta sekä alan tekijöiltä itseltään, pala palalta.

3.1.1 Suomen skenen varhaiset vuodet eli 1990-luku

Markku Toikka ja Maritta Vento kirjoittivat yhdessä kirjan *Ala naurattaa!* (2000), jossa käydään läpi suomalaisen stand up -komiikan alkuvaiheita. Sen mukaan 1990-luvulla muutama tekijä alkoi toisistaan tietämättä puuhata stand up -iltoja eri puolilla Suomea.²⁵ Ensimmäiset illat järjestettiin Helsingissä ja Turussa vuonna 1992. Järjestäjänä on ollut muun muassa Stan Saanila ja ensimmäisillä klubeilla esiintyivät pääasiassa suomenruotsalaiset tai ruotsalaiset koomikot. Vuonna 1994 Tampere liittyi mukaan *Liukas Gägi* -klubilla ja Hämeenlinna vuonna 1996. Myös André Wickström teki ensimmäisen keikkansa vuonna 1995. 90-luvulla alettiin järjestää myös stand up -kursseja. Tätä työtä ajatellen kirjasta löytyy kiinnostava maininta. Siinä mainitaan 1997 järjestetty stand up -kurssi, jonka opettajana on toiminut Markku Toikka.

”Miltei kaikki osallistujat olivat naisia. Demoillasta Cuckoo’s Nestissä jäivät parhaiten mieleen Helen Elde, Henna Hakkarainen, Mira Kivilä, Anna-Leena Mäki-Penttilä ja Heli Sutela – kaikki naisia, joilla halutessaan on tulevaisuus stand up -koomikkoina. Aiheina edellisillä olivat perhe-elämä lasten kanssa sekä suhteet vanhempiin, lääkäriin ja miehiin.”²⁶

On kiinnostavaa huomata, että kursseilla on alusta asti ollut paljon naisia. Päätin myös kysyä 2015 stand up -kursseja järjestäviltä koomikoilta minkä verran heidän kursseiltaan on naisia. Toni Jyväälä arvioi, että hänen kursseillaan on hieman yli puolet naisia.

²⁵ Toikka & Vento 2000, 104–105.

²⁶ Toikka & Vento 2000, 112.

Saman suhdeluvun arvioi kursseja vetävät Anitta Ahonen ja Ida Grönlund. Ainoastaan Jack Björklund arvioi omilla kursseillaan olevan vain kolmasosan naisia.²⁷

Riku Suokas, joka teki ensimmäisen stand up –keikkansa vuonna 1993, perusti muutettuaan Hämeenlinnaan, Teatteri Verstaalle ensimmäisen klubin vuonna 1996. Klubin nimeksi tuli Club Act!One. Ensimmäisellä kaudella esiintyjinä olivat Suokkaan lisäksi Lasse Sandberg, Harri Ekonen ja Johanna Reilin.²⁸ Näissä illoissa oli myös muunlaista viihdettä stand up -komiikan lisäksi. Suokkaasta on usein sanottu, että hän on suomalaisen stand up -skenen perustaja. Ilmeisesti Reilin on ollut Suomen ensimmäinen naiskoomikko, jos ajatellaan puhtaasti stand up -komiikkaa.²⁹ Hän esiintyi Hämeenlinnan klubilla ensimmäisenä vuonna, mutta lopetti sen jälkeen. Reilin ei valittavasti vastannut tiedusteluuni kuinka kauan hän teki stand up -komiikkaa ja miksi hän lopetti. Vuosina 1996–2002 (eli ennen muun Suomen aktiivista suomenkielisiä klubeja) Hämeenlinnassa toimi useita stand up -klubeja.

Vuonna 1999 Birgitta Putkonen esiintyi ensimmäisen kerran Act!One -klubilla Hämeenlinnassa ja teki stand up -komiikkaa nelisen vuotta omien sanojensa mukaan. Myöhemmin hän siirtyi tuottamaan komiikkaa ja työskenteli muun muassa Tomaatteja Tomaatteja! -festivaaleilla vuoteen 2014 asti.³⁰

3.1.2 2000-luvun laajentuva skene

Heli Sutela osallistui Toikan kurssille 1997 ja esiintyi kurssin päätösklubilla Cuckoo’s Nestissä. Tästä kurssin päätöksestä on myös edellä oleva katkelma Toikan ja Vennon kirjasta. Tämän jälkeen hän kuitenkin oli vielä useita vuosia poissa lavoilta, opiskeli stand up -komiikkaa katsomon puolelta muun muassa New Yorkin klubeilla.³¹ Hän nousi uudemman kerran lavalle vuonna 2001 ja on edelleen suomalaisen stand up -skenen ykkösnimiä.

²⁷ Jyvälä Toni; Ahonen Anitta & Björklund Jack 2015. Henkilökohtaiset tiedonannot.

²⁸ Suokas, Riku 2015. Haastattelu

²⁹ Olen hyvin tietoinen siitä, että joissain lähteissä Ulla Tapanista on tituleerattu suomalaisen stand up –komiikan pioneeriksi. Hän on esittänyt Lava-ammuntaa showtaan jo vuodesta 1995. Hänen kohdallaan moni alalla työskentelevä on kuitenkin sitä mieltä, että Tapaninen esittää käsikirjoitettuja teatterimonologeja, ei varsinaista stand up -komiikkaa.

³⁰ Putkonen, Birgitta 2015. Haastattelu

³¹ Sutela, Heli 2015. Henkilökohtainen tiedonanto

2000-luvun alussa alkoi tapahtua. Vuonna 2001 perustettiin legendaarinen Seisomapaikka -klubi Jyväskylän Ilokiveen. Siellä muun muassa koomikot Teemu Vesterinen ja Ismo Leikola ovat aloittaneet uransa. Huomattavaa on, että vasta Seisomapaikka-klubilla esiintyjinä on ollut muita kuin näyttelijän koulutuksen saaneita esiintyjä. Tätä ennen Suokkaan mukaan kaikki stand up -koomikot olivat alun perin näyttelijöitä.³² Vuonna 2002 perustettiin vakituinen suomenkielinen klubi Helsinkiin Studio Pasilaan, jonka johtajana Suokas työskenteli Hämeenlinnan jälkeen. Club Act!One on kuulunut ohjelmistoon siitä lähtien ja sitä on pidetty vuosien varrella stand up -klubien ykkösenä. Vasta Club Act!One:n avaamisen jälkeen media kiinnostui lajista. Syynä ilmeisesti oli se, että klubi perustettiin Helsingin Kaupunginteatterin näyttämölle eli Studio Pasilaan. Alkuvuosina kaikki koomikot saivat nopeasti huomiota ja heitä pyydettiin nopeasti myös TV-ohjelmiin.³³

Kristiina ”Krisse” Salminen on tehnyt ensimmäisen keikkansa 3.11.2001 JumoJazz -klubilla. Heti seuraavana syksynä hän esiintyi On The Rocksissa, jossa hänet huomattiin ja pyydettiin esiintymään syksyille 2002 Studio Pasilan stand up -iltoihin, Hyppönen&Enbuske Experience -ohjelmaan sekä lukuisiin pikkujouluihin.³⁴

Näihin aikoihin alkoi tapahtua myös Tampereella. 20.9. 2002 Suokas perusti ensimmäisen vakituisesti toimivan stand up -klubin Tampereelle. Klubin nimeksi tuli Club Act!One Tampere ja se toimi Hällä-näyttämöllä ja myöhemmin Hotelli Ilveksessä ja Tampereen Työväen Teatterilla.³⁵

Vaikka Anitta Ahonen esiintyikin ensimmäisen kerran Tampereen Liukas Gägi -klubilla (joka toimi vain kaksi kertaa) jo vuonna 1995 tai 1996 (hän ei ollut varma), hän aloitti stand up -komiikan tekemisen varsinaisesti vasta vuonna 2003. Ensimmäinen keikka-kokemus oli hänen omien sanojensa mukaan erittäin huono; ”menipä muuten niin päin vittua ettei mitään rajaa.”³⁶ Ensimmäisten vuosien aikana keikkoja kertyi 40–50, joka johtui siitä, ettei ala ollut vielä niin suosittua kuin se nykypäivänä on. Nykyään Ahonen on yksi ahkerimmin keikkailevia stand up -koomikkojamme.

³² Suokas, Riku 2015. Henkilökohtainen tiedonanto

³³ Suokas, Riku 2015. Haastattelu

³⁴ Salminen, Kristiina 2015. Haastattelu 2

³⁵ Suokas, Riku 2015. Haastattelu

³⁶ Ahonen, Anitta 2015. Haastattelu 2

Myös Ida Grönlund teki ensimmäisen stand up -keikkansa vuonna 2003 Tikkurilan Teatterilla. ”Se meni hyvin ja kurssin opena toiminut Pete Harju järkkäs mulle salaa keikan On The Rocksiin sen jälkeen ja sit sekin meni hyvin ja alkoi tulla kyselyitä klubeille.” Kuitenkin vasta vuonna 2010 Grönlund on tohtinut kutsua itseään ammattilaiseksi, vaikka työstään on aikaisemmin jo palkkaa saanutkin.³⁷

Lotta Backlund aloitti stand up -koomikon uransa vuonna 2003 On the Rocksista, jonka jälkeen hän teki aktiivisesti stand up -komikkaa vuoteen 2009 asti. Vuoden 2009 Tomaatteja Tomaatteja! -festivaalien jälkeen Backlund jäi äitiyslomalle ja on sen jälkeen tehnyt vain muutamia juontokeikkoja, roast -tapahtumia³⁸ sekä muutamia erityiskeikkoja, mutta ei varsinaisesti stand up -keikkoja.³⁹

2000-luvun alkupuolella stand up -komiikka alkoi saada huomiota myös tv:n puolella. Vuonna 2004 nauhoitettiin 12-osainen TV-sarja Act!One. Stand up- osuudet nauhoitettiin Tomaatteja Tomaatteja! -festivaaleilla Teatteri Verstaalla. Sen lisäksi koomikot myös näyttelivät sarjan sketseissä.⁴⁰

Pirjo Heikkilä teki ensimmäisen keikkansa Ravintola Hiidenkivessä vuonna 2004 ja oli vuonna 2005 mukana Get up Stand up -ohjelmassa Sub-TV:llä, jossa hän tuli toiseksi. Kilpailun voitti Sami Hedberg, joka on myös tällä hetkellä suomalaisen komiikan kärkinimiä, kuten Heikkiläkin. Pirjo Heikkilä keikkaili kuitenkin 6 vuotta, ennen kuin kutsui itseään ammattilaiseksi, jonka hän määritteli sen perusteella, että pystyi elättämään itsensä stand up -komiikalla.⁴¹

Näiden naisten lisäksi olen saanut tietoja muutamista aktiivisesti stand up -komiikkaa tehneistä naisista, jotka ovat kiertäneet lavoja muutamia vuosia. Aivan varmaa ei kuitenkaan ole, voiko heitä kutsua ammattilaisiksi, vai ovatko he olleet harrastajia. Huomionarvoinen asia on myös se, että näistä seitsemästä löydetyistä ammattilaisesta viisi on edelleen aktiivisia.

³⁷ Grönlund, Ida 2015. Haastattelu 2

³⁸ Roast on stand up -ilta, jossa koomikot ja valitut julkisuuden henkilöt ”roastaavat” eli niin sanotusti pilkkaavat jotain tiettyä julkisuuden henkilöä kunnioituksen osoituksena.

³⁹ Backlund, Lotta 2015. Haastattelu

⁴⁰ Suokas, Riku 2015. Haastattelu

⁴¹ Heikkilä, Pirjo 2015. Haastattelu

4 Representaatiot – Kiroilevat ämmät ja vahvat naiset

Henkilökohtaisesti pidän representaatioiden tutkimusta tärkeänä, sillä suurin osa ihmisistä näkee osia toisista maailmoista juuri (ja vain) representaatioiden kautta. Esimerkiksi aamun lehteä lukiessamme meille avautuu eteen joukko representaatioita, jotka muokkaavat käsitystämme maailmasta, ihmisistä ja asioista. Tutkija Leena-Maija Rossi on tutkinut representaatioiden politiikkaa. Rossi toteaa, että representaatioiden käyttö on aina vallankäyttöä. Jokin kuva/kuvaus valitaan esittämään tai edustamaan kohdettaan, kuten politiikassa eduskuntaan valitaan joukko ihmisiä edustamaan kansaa.⁴² Samalla tavoin media muovaa omilla keinoillaan naiskoomikon. Teoksessaan *Heterotekdas – Televisiomainonta sukupuoliuotantona* (2003) Rossi on tutkinut mainoskuvien ja televisiomainosten sukupuolta tuottavia representaatioita.

Toinen lähestymiskulma representaatioihin naiskoomikoiden kohdalla on vapauttavampi. Teoksessaan *The Unruly Woman* (1995) Kathleen Rowe on käsitellyt koomikko Roseanne Barr Arnoldista kirjoitettuja lööppejä ja lehtijuttuja. Vaikka media onkin käsitellyt tätä kuritonta naiskoomikkoa monesti ankarammin kuin hänen miespuolisia kollegoitaan. Rowen mukaan Roseanne Arnold on kuitenkin myös itse suuresti vaikuttanut omaan julkisuuskuvaansa. Hän on laajentanut naiskoomikoiden representaatiokuvastoa poispäin perinteisestä naiselle mielletystä kuvastosta.⁴³ Naiskoomikoilla on näin ollen mahdollisuus vaikuttaa representaatioihin, joilla heitä kuvataan.

Out of Arnold's ease with her body comes her power not only to resist objectification but also to name her own experience, to create herself.⁴⁴

Olen keskustellut haastattelemieni (ja muiden) naiskoomikoiden kanssa, ja olemme samaa mieltä siitä että sukupuolesta joskus hyötyä. Vähemmistön edustajina naiset erottuvat. Jos esimerkiksi klubi-illassa on monen miehen lisäksi esiintymässä vain yksi nainen, hän jää myös yleisön mieleen. Tai jos illan järjestäjä haluaa tarjota katsojille

⁴² Rossi, Leena-Maija 2010, 261–265.

⁴³ Rowe, Kathleen 1995, 64–65

⁴⁴ Rowe, Kathleen 1995, 65

monipuolisen esiintyjäkaartin, hän usein haluaa ottaa mukaan molempien sukupuolten edustajia riippumatta esiintyjien tyylistä. Toki täytyy ottaa huomioon etteivät kaikki mieskoomikot ole keskenään tyyliään samanlaisia, eivätkä myöskään naiskoomikot tee samanlaista komiikkaa. Tällä alalla myös verkostoituminen ja ystävyysuhteet ovat tärkeitä, vaikka tärkeintä onkin hyvien keikkojen tekeminen. Olemme myös samaa mieltä useiden naiskoomikoiden kanssa siitä, että sukupuolesta on joskus haittaakin. Niiden haittojen osoittaminen on hankalaa, eikä missään nimessä tämän työn tarkoitus. Joskus meille paljastetaan suoraan, että olemme mukana sukupuolen vuoksi. Esimerkiksi 2014 ollessani mukana Stand up for Movember –kiertueella, miespuoliset kollegani pyysivät minut mukaan, koska nimenomaisesti halusivat kiertueelle naisen. He uskoivat minun tuovan mukana naisyleisöä muutoin miehisen aiheen pariin. Tämän asian ääneen toteaminen oli mielestäni reilua, ja hyväksyin sen täysin. Olin vielä melko kokematon koomikko, enkä todennäköisesti olisi päässyt kiertueelle muuten kuin sukupuolikiintiönä.

4.1 Uhanalaisia naisia

Anitta Ahonen on toiminut ammattikoomikkona vuodesta 2005. Hän aloitti komiikan tekemisen omien sanojensa mukaan tosissaan vuonna 2003. Juupajoelta lähtöisin oleva Ahonen on siis toiminut ammattilaisena kymmenen vuotta. Ahonen asuu nykyään Tampereella, ja suurin osa lehtijutuista on Aamulehdessä kirjoitettuja.

Ensilukemalla Ahosesta kirjoitetuista lehtiartikkeleista tai haastatteluista ei löydy täysin selkeästi piirtyvää kuvaa siitä, minkälainen on naiskoomikko. Joitain selkeitä sukupuoleen liittyviä piirteitä kuitenkin on. Ainakin se, että puheena on sukupuoli lähes kaikissa jutuissa. Monissa jutuissa on myös painotettu sitä, kuinka harvinaisia stand up -komiikkaa tekevät naiset ovat.⁴⁵ Tietenkään tämä ei ole mitenkään kummallista, sillä tämä seikka on vain ääneen sanottu tosiasia. Kuitenkin voidaan pohtia, onko tämä informaatio tarpeen painottaa artikkelissa? Sillä toimittaja saa korostettua, että nyt on kyse todella harvinaisesta tapauksesta ja poikkeuksesta. Korostaminen ja eron tekeminen ei ainakaan tee sukupuolien välisestä erosta pienempää tai näkymättömämpää, eikä lisää ajattelua että on olemassa vain koomikoita ilman etuliitteitä.

⁴⁵ Ahonen, Anitta 2015. Haastattelu

Lehtiartikkeleissa vuodelta 2005 Ahonen on vastannut ainakin kahdesti haastattelijalle: ”En koe, että naisena saisin mitään vammaispisteitä yleisöltä.”⁴⁶ Tästä voi päätellä, että haastatteluissa on kysytty (tai oletettu) sukupuolen vaikutuksesta stand up -esiintymiseen. Juuri vuonna 2005-2006 tehdyissä haastatteluissa sukupuoli on nostettu esiin joka kerta. Siitä on tehty otsikoita, kuten Aamulehdessä 3.3.2005 ”Naurettavia naisia – Koomikoissa on selvästi enemmän miehiä, koska naisten ei uskota olevan yhtä hauskoja.” Kuvatekstissä mainitaan Anitta Ahosen ja Birgitta Putkosen olevan uhanalaisia.⁴⁷ Keski-suomalainen on tehnyt stand up -komiikasta sivun mittaisen jutun 18.6.2005, jonka alalaidassa on erillinen osio otsikolla: ”Stand up -komiikka on myös naisten laji.”⁴⁸ Nämä erilaiset painotukset naisiin lajinsa harvinaisina edustajina voidaan tuki ymmärtää; lehtijuttujen kirjoittamisesta on jo kymmenen vuotta. Naiskoomikoita ei ole kuitenkaan juuri tullut lisää alalle tämän kymmenen vuoden kuluessa. Ainakaan suhdeluku mieskoomikoihin verrattuna ei ole lisääntynyt. Hämeenlinnalainen toimittaja Teemu J. Kammonen on yrittänyt käänteistä taktiikkaa kirjoittaessaan vuonna 2005 Päivyrissä otsikolla: ”Iso A antaa palaa – Naurettava nainen ei ole enää uutinen”⁴⁹, tehden samalla tästä naisesta uutisen. Monissa kymmenen vuotta sitten tehdyissä lehtiartikkeleissa on keskitytty myös stand up -komiikan määrittelyyn lajina. Kaikesta näkee, että uuden ilmiön rantautuminen Suomeen on vielä kesken ja hyvin vierasta suurimmalle osalle lukijoista.

4.2 Ronskit representaatiot

Vuonna 2008 tehdyssä lehtijutussa törmään ensimmäistä kertaa ulkonäön määrittelyyn. Artikkelin on ilmestynyt Aamulehdessä 9.10.2008 ja kirjoittajana on toimittaja Anne Välinoro. ”Tukeva keski-ikäinen nainen ei ole yhtään sen vähemmän naurettava kuin pieni laiha insinöörikään, vai miten se meni.”⁵⁰ Toisen kerran sama toimittaja mainitsee Ahosen painon vuonna 2010 Aamulehdessä kirjoittamalla: ”Iso A:lla on elopainoa ja painoarvoa.”⁵¹ Nokian Uutisissa 3.2.2010 toimittajan kuvailu on astetta rankempaa: ”Anitta Ahonen: rietas ja kiroileva ämmä, jolta kukaan ei säästy.”⁵² Aamulehden artikkeli vuodelta 2008 alkaa sanoilla:

⁴⁶ Kammonen, Teemu J. 2005

⁴⁷ Kaarlela, Miia 2005.

⁴⁸ Lahti, Ari 2005.

⁴⁹ Kammonen, Teemu J. 2005

⁵⁰ Välinoro, Anne 2008. 9.10.2008.

⁵¹ Välinoro, Anne 2010. 22.10.2010.

⁵² Tykki, Emilia 2010.

”Katsokaa nyt tuota naista. Ei hän ymmärrä hävetä mitään. Makaakin kuin etana mikrofonin päällä.”⁵³

Kirjoittajana jälleen Välinoro. Tällaisten kommenttien jälkeen on selvää, että esiintyjää on lupa kuvailla aivan toisella tavalla kuin minkään muun ammatin edustajaa. Nämä representaatiot naiskoomikoista mahdollistavat sen, että heistä puhutaan samalla tavalla kuin miespuolisista kollegoistaan, täysin säästelemättä. Ahonen antaa siihen ikään kuin luvan omalla puheellaan ja mahdollistaa siten nämä ronskit representaatiot. Tällä tavalla kuva naiskoomikosta laajenee positiivisesti juuri koomikon itsensä haluaan suuntaan.

Toki lehtijutuissa esiintyy hyvin paljon myös perinteisiä positiivisia kommentteja ja mainintoja rohkeudesta. Etenkin Ahosen kohdalla asiaa on puitu paljon, sillä hän on jättänyt aivan toisen alan päivätyön ja ryhtynyt koomikoksi noin 40-vuotiaana. Tätä tekoa kuvataan muun muassa ”hyppynä tyhjän päälle”⁵⁴. Useimmissa haastatteluissa mainitaan myös Ahosen ensimmäinen keikka, joka on hänen omien sanojensa mukaan mennyt täysin pieleen. Keikan jälkeen on kestänyt useita vuosia, kunnes hän uskalsi yrittää uudelleen. Näillä representaatioilla vahvistetaan mystistä naiskoomikkoa, joka uskaltaa tehdä mitä vain ja yrittää uudelleen täydellisistä epäonnistumisista huolimatta.

4.3 Eksplisiittistä tasa-arvoa ja itsereflektiota

Viime vuosien jutuissa sävy on selkeästi muuttunut ja niissä pohditaan avoimesti miesten ja naisten välistä tasa-arvoa stand up -maailmassa ja komiikassa ylipäätään. 5.1.2014 Aamulehdessä kirjoittanut Jouko Jokinen kirjoittaa otsikolla: ”Naishuumori ja tasa-arvo”. Artikkelissa mainitaan myös Anitta Ahonen.

”Suomessa naishuumori nousi ilmiöksi stand upin kautta. Anitta Iso A Ahonen Juupajoelta, Krisse Salminen ja Pirjo Heikkilä ovat paljon macho-kollegoiaan hausempia.”⁵⁵

Ilmeisesti kirjoittaja viittaa macho-kollega -sanalla kaikkiin miespuolisiin kollegoihin. Kuitenkin samalla voi todeta, että sama erotteleva ja naista stand up -koomikkona ihmettelevä kirjoittelu jatkuu. Vuonna 2014 ilmestyneessä Uutisvuoksessa (3.2.2014)

⁵³ Välinoro, Anne 2008. 29.10.2008.

⁵⁴ Pääkkönen, Kati 2009.

⁵⁵ Jokinen, Jouko 2014.

Ahoselta on kysytty: ”Sopiiko naisen kiroilla lavalla?”⁵⁶ ET-lehti kirjoittaa seuraavasti: ”Miesten hallitsemilla stand up -lavoilla nähdään jo vahvoja naysiakin.”⁵⁷ Nämä kysymykset ja otsikoinnit palauttavat jälleen kymmenen vuoden takaisin tunnelmiin; edelleen naisista kirjoitetaan poikkeuksina. Samalla näistä harvinaisista naisista rakennetaan selkeää kuvaa Muun muassa käyttämällä sanavalintoja kuten ”vahva”, naiskoomikot määritellään tietynlaisiksi.

Uusimmassa Ahosen haastattelussa (HS 27.8.2015) pohditaan naiskoomikkoutta hyvin eksplisiittisesti.

”Naurututkimusten mukaan miesten jutuille nauretaan herkemmin kuin naisten – miehet naurattavat, naiset nauravat. Mieskoomikon oletetaan osaavan, mutta naiskoomikon pitää todistaa, että hän osaa. Ahosen mukaan tällaiset ääneen lausumattomat arvojärjestykset vaikuttavat naiskoomikoiden palkkioihin ja keikkamyyntiin: naisen pitää olla hiukan parempi kuin mies päästäkseen illan pääesiintyjäksi. Iso A haluaa esiintymisestään saman palkan kuin miehetkin. ’Jos ei käy, otan kymppin kilolta, jolloin keikan lasku on toista tuhatta euroa.’”⁵⁸

Tekstissä mainitaan Ahosen pitävän itseään normipoikkeamana. ”Olen lihava keskiikäinen nainen ja koomikko, mikä ei ole normi.”⁵⁹ Tämän kaltainen haastattelu representoi naiskoomikon ja huumorin suhteen itsetietoiseksi ja sen aukikirjoittaminen on mielestäni valtavan tärkeää. Nainen ja häneen ruumiinsa ei ole muiden määrittelemä objekti, vaan hän itsereflektion kautta nauraa itselleen ja tekee omasta ruumiistaan ironisesti objektin. Hän ottaa määrittelyvallan takaisin itselleen.

4.4 Naiskoomikon seksuaalisuus ja itsetietoisuus

Löydän netistä Helsingin Sanomien Nyt-liitteen haastattelun Heli Sutelasta, joka on kirjoitettu 30.20.2014. Haastattelussa on annettu haastateltavalle väitteitä, joihin hänen pitäisi vastata. Haastattelu on kuin malliesimerkki siitä, minkälaisiin kysymyksiin naiskoomikot saavat vastata:

”Olet Suomen ensimmäinen hauska nainen.

En varmasti ole. Niitä on ollut maailman sivu, samoin kuin hauskoja miehiäkin. Kyllä mä olen ehkä jonkin kirjeen jollekin stand-up-klubin järjestäjälle joskus lä-

⁵⁶ Vihavainen, Anne 2014.

⁵⁷ ET-lehti 2014.

⁵⁸ Hietaniemi, Helena 2015

⁵⁹ Hietaniemi, Helena 2015

hettänyt, jossa olen kehottanut tätä sudittamaan tumppuunsa ja miettimään, kuka täällä saa ihmiset nauramaan, kun minua ei ole otettu headlineriksi miehen sijasta.

Sinulla on miehiä.

Kavereina on paljon miehiä, mutta vain yksi sillain. Ja nythän tämä on julkista. Vitsit, kun mä olen hauska.”⁶⁰

Viimeinen kommentti/ väite voi viitata siihen, että hauska nainen olisi myös seksuaalisesti aktiivinen. Tai sitten tämä väite kysytään, koska ei eroteta Sutelan TV-hahmoa (Kumman kaa -sarja) yksityishenkilöstä. Joka tapauksessa naiskoomikon ja huumorin suhde rakentuu seksuaaliseksi.

Pirjo Heikkilästä löytyi vuodelta 2014 lehtiartikkeli, jossa ei käsitellä hänen harvinaisuuttaan naiskoomikkona millään tavalla.⁶¹ Myös vuodelta 2015 Ilta-Sanomien viihdeartikkelissa Heikkilästä puhutaan täysin ilman sukupuolta tai sen ihmettelemistä.⁶² Sama toistuu myös Ylen nettisivujen haastattelussa vuodelta 2014. Jutun otsikko tosin on ”Pirjo Heikkilä haluaisi puolen tunnin kielarin⁶³.” Outo otsikko liittyy vastaukseen, jossa Heikkilä sanoo mieluummin suutelevansa kohtauksessa omaa miestänsä, kuin ketään vastaanäyttelijöistään. Toki otsikko on hieman harhaanjohtava. Kuitenkin tässäkin representaatioissa naiskoomikon suhde huumoriin määrittyy seksuaalisuuden kautta.

Myös Kotivinkin haastattelu vuodelta 2013 keskittyy siihen, että Sutela on nainen, joka työskentelee miesvaltaisella alalla stand up -koomikkona. Toki tämä on ymmärrettävää, sillä juttu on kirjoitettu Naisasialiitto Unionin valitsemasta Vuoden Lyyti -palkinnon saajasta.⁶⁴ Yksi erittäin tyypillinen piirre Heli Sutelan artikkeleille on se, että koomikko toteaa ääneen kuinka paljon häntä kyllästyttää naiskoomikkojen ihmettely. Hän tekee ongelman näkyväksi ja painottaa usein että haluaisi itseään kohdeltavan ensisijaisesti koomikkona, eikä naiskoomikkona, kuten käy ilmi seuraavasta 2005 tehdystä haastattelusta:

”Näyttelijä, stand-up-koomikko Heli Sutelaa kyllästyttää puhe naiskoomikoista. Suositusta Kumman kaa -tv-sarjasta ja vastajulkaistusta samannimisestä kirjasta suurelle yleisölle tutuksi tulleen näyttelijän mielestä stand-upissa tärkeintä on persoona, ei sukupuoli.”⁶⁵

⁶⁰ Kytölä, Laura 2014

⁶¹ Honkanen, Anne 2014

⁶² Paavonen, Mia 2015

⁶³ Lumme, Hanna 2014

⁶⁴ Ranta, Henna-Kaisa 2013

⁶⁵ Luoma-aho, Veera 2005

Sutelan suhde huumoriin määritellään hyvin sukupuolitietoiseksi. Lehtijutuissa naiskoomikoiden outous, erilaisuus ja harvinaisuus korostuu. Heli Sutela itse yrittää painottaa, että sukupuolen sijaan ainoastaan persoonalla on merkitystä. Tällä tavoin naiskoomikoiden representaatiot rakentuvat tietoisiksi omasta harvinaisuudestaan ja sen aiheuttamista paineista.

4.5 Vaarattomia naisia

Kodin Kuvalehdessä 5/2014 julkaistussa artikkelissa Pirjo Heikkilästä puhutaan koomikkona ja ihmisenä, täysin ilman etuliitteitä ja ilman ainuttakaan mainintaa siitä, että hän olisi nainen miehisellä alalla. Jutussa ei puhuta hänen harvinaisuudestaan vaan siitä, miten oikeat unelmat toteutuvat, kun niihin jaksaa uskoa. Se mitkä jutussa korostuu, on Heikkilän uskomaton sinnikkyys ja palo esiintyjäksi suurista esteistä ja pettymyksistä huolimatta. Siinä myös kirjoitetaan Heikkilän erilaisuudesta, ja siitä kuinka vasta teatterissa hän on löytänyt ihmisiä, jotka eivät pidä häntä outona.⁶⁶ Tämä representaatio tarjoaa naiskoomikon outona ja erittäin vahvana ihmisenä. Pirjo Heikkilästä tehtyjä artikkeleita lukiessa herää väistämättä kysymys, kuinka hän on onnistunut välttämään sukupuolesta puhumisen? Vuodelta 2005 löydän yhden artikkelin, jossa kysellään Pirjolta nais- ja miesyleisöjen erilaisuutta. Siltikään jutussa ei ole mainintaa Heikkilän omasta, stand up -koomikolle epätyypillisestä, sukupuolesta.⁶⁷ Kuitenkin hän kertoo omassa haastattelussaan, että häneltä on kysely kysymyksiä liittyen sukupuoleen, etenkin uran alkuvaiheilla.⁶⁸

Myös Krisse Salmisen henkilöhaastattelu Me Naisissa vuodelta 2012 kiertää aiheen kaukaa.⁶⁹ Haastattelussa käsitellään hänen yksityiselämänsä. Myös Ellit-lehti on tehnyt Kriisestä haastattelun, joka liittyy omaan henkilökohtaiseen elämään, mieheen.⁷⁰ Kodin Kuvalehti on tehnyt jutun Salmisesta ja hänen suhteestaan käsityöharrastuksiinsa, neulontaan ja ompelamiseen.⁷¹ Selailtuani näitä artikkeleita Suomen kuuluisimmista naiskoomikoista, alan epäillä, että näitä naisia on tarve asettaa myös normeihin. Jotta tavallinen kansa rakastuisi näihin muuten niin kovin hurjiin, rohkeisiin ja outoihin naisiin, heidät täytyy esittää erittäin seesteisissä ympäristöissä puhumassa käsitöistä, perheis-

⁶⁶ Mattila, Noora 2015

⁶⁷ Urpunen, Janne 2005.

⁶⁸ Heikkilä, Pirjo 2015. Haastattelu

⁶⁹ Hakamo, Tanja 2012.

⁷⁰ Wirtavuori, Sanna 2015.

⁷¹ Höglund, Sanna 2014.

tään ja parisuhteistaan. Halutaanko antaa kuva, että nämä naiset ovat sittenkin aivan vaarattomia, eivätkä sittenkään niin outoja?

Ida Grönlundista löytyy selkeästi vähemmän lehtijuttuja, sillä hän ei ole juurikaan esiintynyt TV-tuotannoissa, ainakaan yhtä paljoa kuin Sutela, Salminen ja Heikkilä. Vantaan Sanomat on kirjoittanut Idasta jutun vuonna 2013, kun hän oli tehnyt 10 vuotta komiikkaa.⁷² Lotta Backlund ei ole viime vuosina enää esiintynyt stand up -lavoilla. Hän kantaa edelleen kuitenkin mediassa koomikon titteliä, sillä siitä hän on tullut tunnetuksi. Viimeisimmät artikkelit koskevat kaikki Lotan laihduttamista ja painonpudotusta.⁷³ Vuodesta 2012 kehityspäällikkönä ja tuottajana TV-tuotantoyhtiössä toimivasta Backlundista löytyy useita lehtijuttuja vuosien varrella.

Vaikka en ole tekemässä vertailua mies- ja naiskoomikoiden välille, nopea vilkaisu esimerkiksi Sami Hedbergistä löytyviin lehtijuttuihin osoittaa mielenkiintoisen eron: Monet naisista kirjoitetut haastattelut koskevat heidän henkilökohtaista siviilielämänsä, hyvin naistenlehdille tyypilliseen tapaan, mutta Hedbergistä kirjoitetut, internetistä löytyvät artikkelit koskevat pääsääntöisesti kahta asiaa, hänen painoaan tai tulojaan.

4.6 Itseironiset festivaaliesittelyt

Kävin läpi vuoden 2014 stand up -festivaalien nettisivujen esittelytekstejä. Huomattavaa teksteissä on, ettei niiden kirjoittaja ole välttämättä työsuhteessa tapahtuman tuottavaan organisaatioon. Joskus joku koomikoista pestataan kirjoittamaan esittelytekstit. Aina ei ole mainittu kuka esittelytekstit on kirjoittanut. Monilla festivaalien sivuilla esiintyjä ei myöskään oltu esitelty, kuten esimerkiksi Oulun ja Jyväskylän stand up -festivaalien nettisivuilla. Joka tapauksessa nämä tekstit tuottavat representaatioita koomikoista, ja ovat olennainen osa sitä kuvaa, joka kiinnostuksen kohteestani, eli naiskoomikoista, luodaan. Nämä tekstit ovat lehdissä ilmestyviä artikkeleita tai haastatteluja kuvailevampia. Suurin ero on tietysti se, että esittelytekstit ovat osa markkinointia. Koomikoista kirjoitetaan myyviä tekstejä, jotta yleisö tulisi katsomaan esityksiä. Tekstien on tarkoitus olla mielenkiintoisia.

⁷² Vantaan Sanomat, 2013.

⁷³ Jäntti, Elina 2013.

Aluksi silmäiltyäni esittelyitä läpi olin aivan varma, että vain naisia kuvaillaan ulkonäön perusteella. Olin väärässä. Esimerkkinä voi pitää Tomaatteja, Tomaatteja! -festivaalin esittelytekstejä. Koomikoista tosin löytyy vain kaksi naista, joista toisen kohdalla kuvaus on ”*enkelinkasvoinen*”. Kuitenkin myös mieskoomikoita kuvataan ulkonäköperustein. Muun muassa Tommi Tuomisen kohdalla kuvaus kuuluu: ”Tämän komean koomikon seurassa lepää silmä ja korva.”⁷⁴ Tässä kuvauksessa on jo niin paljon ulkonäköön keskittyntä materiaalia, että hyvinkin voi kuvitella samanlaisen kuvauksen sattuessa naiskoomikon kohdalle, siitä voisi tulla sanomista. Huomionarvoinen seikka on myös se, että tekstin on kirjoittanut Anitta Ahonen. Hän on varmasti enemmän kuin tietoinen siitä, miten koomikoita, etenkin naisia, kuvataan ja on halunnut mahdollisesti sekoittaa pakkaa. Vastaavanlaisesti Nousevan komiikan festivaalien esittelyteksteissä vuonna 2014 minä olen saanut osakseni ulkonäkökuvauksen: ”Johanna tuo festivaaleille kauneutta, nauruja sekä pikku hiljaa keski-ikäistyvän naisen asenteen, joka ei anteeksi pyytele.”⁷⁵ Tosin tämänkin tekstin on kirjoittanut koomikko ja festivaalin tuottaja Antti Syrjä. Käytyäni läpi esittelytekstit kaikilta stand up -festivaaleilta Suomesta vuodelta 2014 (ja vähän pidemmällekin) voin vain todeta, että esittelyissä ei juurikaan ole eroa naisten ja miesten välillä. Molempien sukupuolen edustajia kuvaillaan hauskoiksi ja satunnaisesti esittelyissä on kiinnitetty huomiota johonkin ulkonäön piirteeseen. Joskus huomiota saavat näkyvät tatuoinnit, joskus pituus, joskus pyöreys ja joskus kauneus.

Vaikkei tämän työn tarkoituksena ollutkaan tehdä eroa mies- ja naiskoomikoiden representaatioiden välille, eikä vertailla niitä keskenään, festivaaliesittelyt antoivat vertailuun mahdollisuuden. Minkälainen kuva naiskoomikoista sitten syntyy näiden, usein jonkun kollegan tai tuottajan kirjoittamien tekstien, perusteella? Siihen ei ole selkeää vastausta. Naiskoomikkoa ei erota mieskoomikosta oikeastaan millään tavalla. He uppoavat tähän hehkutettuun kastiin, eikä varsinaista sukupuolia erittelevää representatiota synny. Ainoa selkeästi erottuva tekijä on se, että heitä on murto-osa lukumäärältään. Helsinki Comedy Festivalilla esiintyviä koomikoita oli yhteensä 45, joista 4 oli naisia. Turun festivaaleilla 31 koomikkoa, joista 3 naisia. Vuonna 2015 Hämeenlinnan Tomaatteja, Tomaatteja! -festivaaleilla on 37 esiintyjää, joista 3 on naisia. Kaikissa paikoissa viime vuonna suhdeluku on ollut suuri piirtein sama. Eli tältä katsoen ainoa mies- ja naiskoomikoita erotteleva tekijä on se, että naisia on alalla niin vähän. Tästä pääsemme jälleen samaan pohdintaan: Miksi?

⁷⁴ Tomaatteja tomaatteja! -festivaali 2014

⁷⁵ Nousevan Komiikan Festivaalit 2014

4.7 Netissä nainen ei ole hauska

Yritin selvittää mitä tavalliset ihmiset ajattelevat naiskoomikoista, eli minkälainen kuva heidän mieliinsä on piirtynyt median kautta. En halunnut lähteä tekemään selkeää gallupia, sillä pelkäsin, että se jo ohjailee käyttämään tietynlaista kuvailua. Päädyin sen vuoksi erittäin rahvaanomaiseen ratkaisuun; Suomi24:sen keskustelupalstalle. Jätin keskustelunavauksen nimimerkillä Lyyli92, 26.3.2015 klo 11.19.

Kolme päivää myöhemmin huomaan että selkeästikään kukaan muu ei ole kiinnostunut aiheesta, tai ainakaan ajattele siitä niin kuin itse oletin. Suomi24:n palstalla kukaan ei kommentoi mitään, lukuun ottamatta nikotiinivalmisteen mainosta. Vauva.fi -sivustolla saan kolme vastausta, joissa mainitaan että ei kai sukupuolella ole väliä. Lisäksi saan suosituksen Pirjo Heikkilästä, jonka kerrotaan olevan hauska. Ilmeisesti keskustelut naisten hauskuuden epäilystä eivät varsinaisesti koske naiskoomikoita, vaan naisia yleensä. Ehkäpä tämä naiskoomikoiden laji on kaikessa harvinaisuudessaan jo niin kunnioitusta herättävä, ettei sen hauskuudesta ole epäilyä? Päätän seikkaililla vielä hetken keskustelupalstojen maailmassa.

Päätän tutkia asiaa laittamalla hakukone Googleen kysymyksen: Ovatko naiset hauskoja? Ensimmäisinä tuloksina saan keskustelut vauva.fi sekä tiede.fi -sivustoilta.⁷⁶ Osassa keskusteluita pohditaan naisten hauskuutta (tai sen puutetta) yleensä, joissain niistä pohditaan naiskoomikoiden vähäistä lukumäärää ja joissain naiskoomikoiden huonoutta. Osa mielipiteistä on asiallisia ja pohtivia, ja osa menee juuri sinne pahimpaan osastoon, kuten seuraava kommentti joka vastaa kysymykseen: Mikseivät naiset ole hauskoja? ”Parhaat stand up -koomikot ehkä ovat miehiä, mutta monet naiset ovat vaaka-asennossa ihan hauskoja.”⁷⁷ Tämä asenne on hyvin vahvasti läsnä monissa naisia ja naisten hauskuutta pohtivissa keskusteluissa. Toki voimme ajatella, että vain pieni osa ihmisistä ajattelee näin, tai joku saattaa kirjoittaa provosoidakseen. Anonyymi nettikommentointi mahdollistaa tahallisen provokaation, vaikkei kirjoittaja olisikaan tätä mieltä. Olen kuitenkin vakuuttunut lukiessani näitä keskustelupalstoja, että moni näistä kommentoijista on oikeasti tätä mieltä; nainen on parhaimmillaan seksiaktissa ja todennäköisesti hänen ei kuulu muuta tavoitellakaan.

⁷⁶ Vauva.fi -sivusto/ keskustelupalsta, 2012 sekä Tiede.fi -sivusto/ keskustelupalsta, 2009

⁷⁷ Suomi24.fi -sivusto/ keskustelupalsta, 2009.

5 Mitä on naiskoomikkous ja naishuumori näille naiskoomikoille?

Päädyin lähettämään kuudelle naispuoliselle koomikolle myös haastattelukysymyksiä sähköpostitse, jotta saisin paremman kuvan siitä mitä he oikein ajattelevat tästä kaikesta: naiskoomikkona olemisesta, median kohtelusta tai siitä, miksi naisia alalla on niin vähän. Koomikot Pirjo Heikkilä, Krisse Salminen, Heli Sutela, Ida Grönlund, Anitta Ahonen sekä Lotta Backlund valikoituivat vastaajiksi muutamasta syystä: Jokaisella on yli kymmenen vuoden kokemus alalta,⁷⁸ kaikki ovat tehneet ammatikseen komiikkaa useita vuosia, ja lähes kaikkien heidän kanssaan olen keskustellut aiheesta aiemminkin. Kysymykset, jotka heille lähetin pohdittaviksi, olivat:

1. Onko sinulle mielestäsi sukupuolesta ollut stand upiin liittyen haittaa?
2. Entä hyötyä?
3. Onko toimittajien kysymykset stand upia koskevissa haastatteluissa liittyneet sukupuoleen?
4. Millä tavalla?
5. Oletko huomannut, että sinua kuvailtaisiin haastatteluissa jonkin muun asian, kuin varsinaisen stand upin kautta, esimerkiksi ulkonäköön liittyen?
6. Entä esittelyteksteissä?
7. Onko mielestäsi olemassa naishuumoria ja minkälaista se on?
8. Entä mieshumoria?
9. Vapaa sana

Osa kysymyksistä on suoraan aiheeseen johdattelevia. Olin kuitenkin keskustellut jokaisen kanssa aiheesta jo niin moneen kertaan, että johdattelu aiheen ja kysymysten pariin oli oikeasti tapahtunut jo aikaa sitten. Minusta olisi tuntunut oudolta laittaa avoimempia kysymyksiä, ikään kuin pitäisin heitä tyhmempinä. Halusin antaa tässä työssä näille naisille mahdollisuuden sanoa, mitä he ajattelevat tästä kaikesta. Miten he itse kokevat sukupuolen vaikuttavan omaan tekemiseensä, vai vaikuttaako se ollenkaan? Esimerkiksi naishuumori-termiä näkee käytettävän lehtiartikkeleissa niin usein, että sen selvittäminen näiden tekijöiden kautta tuntui minusta ensisijaisen tärkeältä.

⁷⁸ Lotta Backlund ei tee enää aktiivisesti stand up -keikkoja, mutta hän on ollut aikanaan yksi ammattilaisista.

5.1 Sukupuoli – hyötyä vai haittaa?

Anitta Ahonen oli sitä mieltä että sukupuoli on määrittävä tekijä, ja siitä on sekä hyötyä että haittaa.

”Naisleima saattaa haitata tai se, että vertailussa on aina naiskoomikko ja koomikko. Koomikko on oletusarvoisesti aika usein mies. Alussa tosin luulin, että stand up on tasa-arvoinen laji, sitten koin jossakin vaiheessa, että vittu tässä lajissa on kaikki samat tasa-arvoisuuteen liittyvät ongelmat kuin muuallakin.”
 ”Festivaaleilla on kirjoittamaton sääntö naiskiintiöstä tai paikoista.”⁷⁹

Yksikään tuottajataho ei ole koskaan artikuloinut ääneen naiskiintiöistä, mutta silti monella tekijällä on vakuuttunut käsitys niiden olemassaolosta. Itse tiedän päässeeni vahvasti sukupuoleni perusteella kiertueelle. Toki festivaalien ja esitysten järjestäjät haluavat mahdollisimman monipuolisen esityskattauksen houkutellakseen mahdollisimman monipuolista yleisöä. Monen miespuolisen koomikon olen kuullut sanovan, että aina tehtävään pitäisi valita paras koomikko. Mutta mitkä ovat kriteerit parhaalle koomikolle? Yleisön naurattaminen on tietysti lähtökohta, mutta ammattilaisten ollessa kyseessä, kaikki varmasti täyttävät tämän kriteerin. ”Ei se ole meidän syy, että naisia on niin vähän” on toinen hyvin yleinen kommentti, joka mieskoomikoilta tai alan tuottajilta kuuluu.

Sukupuolen hyötytekijät ovat Ahoselle selvät:

”Koen, että sukupuolesta on kyllä ollut minulle 10 vuoden aikana enemmän hyötyä kuin haittaa. Koska naisia ei ole tullut alalle kovinkaan tiuhaa tahtia, minulle on riittänyt töitä. Minulta on pyydetty usein haastatteluita, koska meitä naisia on ollut vähän. Koen, että olen erottunut alalla sukupuoleni takia.”⁸⁰

Myös Pirjo Heikkilä näkee sukupuolen enemmän hyötynä kuin haittana.

”Joskus on kysytty nimenomaan naista keikalle, mutta en tiedä miksi. Naiskoomikoita on sen verran vähemmän, että meille tarjoutuu usein myös kiintiöpaikkoja. En tiedä olisinko saanut vähemmän keikkoja jos olisin mies.”⁸¹

Ainoastaan Ida Grönlund kirjoittaa vastaukseensa selkeän argumentin siitä, mikä sukupuolen perusteella jaetuissa keikoissa on vialla: ”Usein myös ainoana naisena stand up -illassa, jossa on monta miestä esiintymässä, naisena oleminen koetaan vaihteluna

⁷⁹ Ahonen, Anitta 2015. Haastattelu

⁸⁰ Ahonen, Anitta 2015. Haastattelu

⁸¹ Heikkilä, Pirjo 2015. Haastattelu

vaikka sillä ei esiintymistyylin kanssa olekaan juuri tekemistä⁸².” Naisten lukeminen samaan kategoriaan sukupuolen perusteella on lähtökohtaisesti hyvin ongelmallista. Naisia erottavat yhtä monet tekijät toisistaan, kuin naisia miehistä. Muun muassa yhteiskuntaluokka, ikä ja ihonväri ovat yhtä voimakkaasti erottelevia tekijöitä kuin sukupuoli. Naiset ovat keskenään erilaisia, ja naisilla on keskenään erilaisia tapoja tehdä komiikkaa. Eron näkee ja kuulee selvästi, jos ajattelemme viittä suomalaista naispuolista stand up -koomikkoa; Anitta Ahosta, Heli Sutelaa, Krisse Salmista, Ida Grönlundia ja Pirjo Heikkilää. Joillain heistä on ehkä joitain yhtymäkohtia komiikassaan, mutta myös hyvin paljon eroja.

Ainoastaan Lotta Backlund sekä Krisse Salminen ovat sitä mieltä, että sukupuolesta ei ole ollut mitään haittaa. Salmisen mukaan sillä ole juuri muutenkaan ollut vaikutusta: ”Olin kaikesta saamastani huomiosta ja nauruista niin häkeltyneen onnellinen että en miettinyt olevani nainen miesten keskuudessa. Olin vain ihminen joka löysi omiensa pariin⁸³.” Silti myös hänen haastatteluvastauksensa paljastaa, että on eri asia mennä lavalle naisena kuin miehenä, vaikkei hän itse asiaa välttämättä ole ajatellutkaan: ”Aivan alussa oikeastaan nautin siitä kun astuin lavalle paniikissa ja tuntui että yleisö jännitti voiko noin ujon oloinen tyttö saada meidät nauramaan. Kun sitten sain, oli tunne huikea.”⁸⁴ Hän on siis havainnut naiskoomikon ongelman, eli yleisön vakuuttamisen, koska esiintyjän sukupuoli on normista poikkeava. Yleisö sähköistyy, kun nainen menee lavalle. Tilanne muuttuu melko varmasti, kun lavalle astuu tunnettu henkilö, jonka ihmiset jo luottavat olevan hauska. Krisse Salmisen kohdalla tilanne on varmasti vuosien saatossa muuttunut. Heli Sutela taas on aloittanut stand up -komiikan olleessaan jo kuuluisa näyttelijä. *Kumman kaa* -televisiosarja alkoi vuonna 2003, mutta jo sitä ennen Sutela on esiintynyt useissa TV -ohjelmissa sekä elokuvissa ja teatterissa. ”Alussa on monta vaikeaa tilannetta jossa tuntui että minut ohitetaan, syytä voi vaan arvailla ja sukupuoli on niistä vaan yksi. Toisaalta oli myös miehiä, esim. Riku Suokas ja Pekka Jalava, jotka olivat hyvin kannustavia!”⁸⁵

Vaikka Lotta Backlund on sitä mieltä, ettei sukupuoli ole haitannut uraa, on hän kuitenkin sitä mieltä, että sillä on vahvasti merkitystä. Se on edesauttanut saamaan keikkoja, mutta muunlaisia haittoja naisena stand up -komiikan tekemiselle on:

⁸² Grönlund, Ida 2015. Haastattelu

⁸³ Salminen, Kristiina 2015. Haastattelu

⁸⁴ Salminen, Kristiina 2015. Haastattelu

⁸⁵ Sutela, Heli 2015. Haastattelu

”Kerran yhdellä firmakeikalla illan juontaja (joku työntekijöiden vuoro esimies, tyyliin) juonsi mut sisälle laulamalla karaokessa ”Jestas sentään, mitkä rinnat”. Tota ei ois tapahtunut mieskollegalle. Siinä hetken mietin että otanko keikkapalkkion vai pahoinpitelysyytteen, mutta päädyin puolustautumaan kuten parhaiten osaan – vittuilemalla sille miehelle armottomasti lavalta seuraavan puoli tuntia.”⁸⁶

5.2 Mitä onkaan se kuuluisa naiskomiikka?

Länsimaiseen symbolijärjestelmään kuuluu tapa hahmottaa maailma oppositioparien kautta, jossa parin puoliskot asettuvat hierarkkiseen arvoasetelmaan keskenään. Esimerkkinä tällaisesta binaarioppositioparista on mies-nainen. ”Hierarkia tarkoittaa maskuliinisen suurempaa arvostusta, miestä ihmisen normina sekä miesten hallussa olevaa materiaalista, kulttuurista ja symbolista valtaa.”⁸⁷ (ks. esim. Julkunen 2010). Tämä seuraava näkyy myös stand up -koomikko likka Kiven blogikirjoituksessa, jossa hän listasi itselleen tärkeitä tai kiinnostavia tapahtumia ja ihmisiä vuodelta 2014. Olen törmännyt tähän samaan ajatukseen keskusteluissa koomikoiden kanssa aiemminkin.

”Minua vituttaa se, että Suomessa edelleen puhutaan naiskoomikoista. Eikä se ole täysin median tai yleisön vika vaan myös niiden naispuolisten koomikoiden vika, jotka nojaavat huumorissaan liiaksi naiseuteen, määrittelevät itsekin itsensä tuon käsitteen kautta. Helena Pöllänen on tapaus, joka rikkoo tätä paikalleen jäänyttä systeemiä - naispuolinen esiintyjä jota katsoessaan ei mieltä ”onpa hauska naiskoomikko” vaan ”onpa helvetin hauska koomikko”.”⁸⁸

”Suuressa sukupuolisessa työnjaossa kotityö on (ollut) naisten työtä⁸⁹.” Tämä saattaa osaltaan selittää sen, miksi naiskoomikoiden aiheet liittyvät usein kodin piiriin tai parisuhteisiin. Andrea Greenbaum on tutkinut artikkelissaan *Women’s Comic Voices: The Art and Craft of Female Humor* aiheita, mistä amerikkalaiset naispuoliset stand up -koomikot puhuvat lavalla. Tutkittuaan vuoden verran Floridan Tampan alueen klubeja sekä workshopeja, hän teki havainnon nais- ja mies-koomikoiden aiheiden erilaisuudesta: Naisten komiikka oli sisäänpäin fokuoitunutta eli parisuhteisiin, tunteisiin, kehonkuvaan kun taas miesten komiikka oli keskittyneempää muun muassa sen hetken tapahtumiin yhteiskunnassa.⁹⁰ Tämän saman havainnon voi tehdä Suomessa ja tähän samaan ilmiöön luultavammin likka Kivi blogissaan viittaa. Yhteiskunnallisista asioista

⁸⁶ Backlund, Lotta 2015. Haastattelu

⁸⁷ Julkunen 2010, 16

⁸⁸ Kivi, likka 2015

⁸⁹ Julkunen 2010, 158

⁹⁰ Greenbaum, Andrea 1997, 177

ja nykyhetken tapahtumista puhuminen on näin ollen arvostetumpaa, kuin omista parisuhdeasioista tai omasta ulkonäöstä huumorin tekeminen. Ja nainen, joka oman itsensä sijaan puhuukin jostain muusta, nousee automaattisesti arvostetummaksi kuin muut, vaikkei hän välttämättä naurattaisi yleisöjä yhtään kovemmin. Kysyin tästä syystä myös haastattelemltani koomikoilta mitä heidän mielestään on naishuumori, vai onko sitä olemassakaan. Jokainen hämmentyi kysymyksestä, eikä oikein tiennyt mitä se voisi olla. Kaikki kuitenkin jatkoivat pohtimista, että ehkä se on jotain naisellista tai naisten elämästä kertovaa. Mieshuumori oli vaikeampi tunnistaa. Halusin kysyä nämä kysymykset, koska olin törmännyt aina aika ajoin tähän samaan väitteeseen naishuumorista joko mediassa tai keskusteluissa. Palaan tämän kysymyksen äärelle tarkemmin haastatteluja purkaessani.

Suomessa stand up -komiikasta on kirjoitettu hyvin vähän kirjoja. André Wickströmin *Das Humoristische Manifest* on yksi niistä. Kirjasta löytyy kokonainen kappale aiheesta naiset ja stand up⁹¹, jossa kirjoittaja on pohtinut muun muassa sitä, miksi naisia on niin vähän alalla. Kirjoittaja pohtii koomikko Stan Saanilan kanssa naisten puuttuvan komiikan parista muun muassa biologian vuoksi. Saanila perustelee näkemystään sillä, että miesten täytyy yrittää hauskuuttaa naisia löytääkseen sopivan kumppanin, naisten puolestaan ei tarvitse harjaannuttaa tätä taitoa.⁹² Tämä pitää paikkansa länsimaista kulttuuria ja miehen ja naisen perinteisiä rooleja ajatellen, ja samanlaisiin päätelmiin Greenbaum päätyi kirjoituksessaan. (ks. Greenbaum 1997) Muuten tässä kappaleessa Wickström kirjoittaa naisista komiikassa, pohtien sukupuolinäkökulmaa historiallisista ja yhteiskunnallisista tai heteronormin mukaisista kasvatustilanteista käsin. Wickström kirjoittaa muun muassa siitä, että tytöt kasvatetaan kilteiksi ja hiljaiseksi, ja jos tyttö/nainen alkaa hauskuuttaa muita, hän astuu miesten reviiirille. Naisen epäonnistuminen on hänen mukaansa myös muille länsinäölle raskaampi.⁹³ Erityisesti allekirjoitan seuraavan ajatuksen kappaleesta: ”Miksi miehet pelkäävät naiskoomikoita?

Luulen, että miehet ja monet naisetkin arastelevat naiskoomikoita, koska koomikon työ mielletään ”miesten työksi” samalla lailla kuin vaikka kirurgin tai papin työ. Kun lavalle nousee nainen, yleisö on tavallista enemmän varuillaan ja valmistautunut epäonnistumiseen. Stand up -koomikoksi yrittävillä ja koomikoiksi päätyneillä naisilla on varmasti hirveät paineet. Jos nainen epäonnistuu lavalla, hän vahvistaa käsitystä siitä, että naiset eivät ole yhtä hauskoja kuin miehet. Sen

⁹¹ Wickström 2005, 79 - 95

⁹² Wickström 2005, 81–82.

⁹³ Wickström 2005, 87

luulisi olevan tosi lannistavaa. Se myös ehkä selittää, miksi useimmat naiset eivät edes halua yrittää.”⁹⁴

Kirja on kirjoitettu vuonna 2005 ja kymmenessä vuodessa on varmasti tapahtunut muutoksia, etenkin papin ja kirurgin ammateissa. Stand up -koomikoista edelleen kuitenkin vain noin 10 prosenttia on naisia. Myös kirjassa haastateltu Krisse Salminen uskoo epäonnistumisen pelon pitävän naiset poissa stand up -lavoilta.⁹⁵ Wickström kirjoittaa myös, että naiset suhtautuvat epäonnistumisiin raskaammin kuin miehet. Naiset usein kokevat epäonnistuneensa ihmisenä, eikä vain työsuoritukseltaan.⁹⁶

Itse allekirjoitan nämä samat pohdinnat sekä koomikkona että katsojana. Ennen kuin itse olin noussut lavalle, huomasin katsojana nousevani hiukan tuolin reunalle istumaan kun nainen astui lavalle. Toivoin, että hän onnistuisi. Jos hän epäonnistui, minut valtasi sääli. Miesten kohdalla näin ei käynyt, ja mieskoomikon epäonnistuessa en tuntenut sääliä. Ehkä enemmän ihmetystä, että ”miten tuokin on kuvitellut olevansa hauska?”. Tunnistan saman ilmiön joskus myös astuessani lavalle. Yleisö terävöityy, kuin pidättäisi hengitystään. Jos en ole täysin itsevarma aloittaessani, tai jos vaikutan epäröivältä, tämä koituu kohtalokseni. Joudun tekemään hyvin paljon työtä vakuuttaakseni yleisön siitä että pärjään, eikä minua tarvitse kannatella. Hyötypuolena siitä on, että saan kaikkien huomion ehkä helpommin kuin miespuoliset koomikot. Minulle ei myöskään juuri koskaan huudella (hecklata) kesken esityksen; yleisö on kohteliaampaa. Myös Anitta Ahonen on todennut Aamulehden haastattelussa (3.3.2005), että kieli ja huumori ovat vahvoja vallankäytön välineitä.⁹⁷

5.2.1 Naiskomiikka – ei ihan yhtä arvokasta kuin komiikka?

Suvi-Jonna Mykkänen kirjoitti 2006 opinnäytetyönsä naiskomiikasta, käsitellen juuri muun muassa naisten tekemää stand up -komiikkaa. Myös Mykkänen käyttää termiä naiskomiikka. Löysin myös vuodelta 2007 lehtihaastattelun Eeva-Liisa Kinnusesta ja hänen valmisteilla olevasta väitöskirjastaan, joka käsittelee naisten huumoria.⁹⁸ Varsinaista väitöskirjaa en onnistunut löytämään. ”Naiskomiikka ja naishuumori” -käsitteisiin törmääminen aika ajoin mm. Lehtijutuissa tai ihan vain yleisessä puhe- ja kulttuurissa, alkoi

⁹⁴ Wickström 2005, 87

⁹⁵ Wickström 2005, 93

⁹⁶ Wickström 2005, 90

⁹⁷ Kaarlela, Miiia 2005

⁹⁸ Anna-lehti 2007

häiritä itseäni. Mitä tarkoitetaan naiskomediolla? Onko huumori sittenkin sukupuolittunut sen lisäksi, että sen tuottajana on useimmiten mies? Kysyin haastateltaviltani heidän näkemystään tästä termistä, johon en itse saanut selvyttä.

Heli Sutela sanoo, ettei tiedä mitä se on, mutta sitä kysytään häneltä paljon. Krisse Salminen puolestaan pohtii sen olevan naisten tekemää huumoria. Niitä juttuja, joita naiset lavalla kertovat. Myöskään Pirjo Heikkilä ei osaa analysoida mitä on naishuumori:

”En osaa analysoida sitä. Naiset samaistuu enemmän naisten elämästä kertoviin juttuihin, mutta hyvä koomikko osaa kertoa ne jutut niin, että nainen nauraa itselleen ja mies tunnistamalleen naiselle. Ei voi sanoa, että naisten huumori olisi piikittelevämpää tai piilotetumpaa. Yhtäläillä miehilläkin on kuittailevia juttuja. En tiedä.”⁹⁹

Feminiinisyyden ja maskuliinisuuden ovat niin syvälle diskurssiin koodattuja käsitteitä, että niiden merkitystä ei tule usein ajatelleeksi. Tämä näkyy erittäin selvästi myös näissä haastatteluvastauksissa. Erityisesti tässä seuraavassa, jossa vastataan kysymyksen: Onko mielestäsi olemassa naishuumoria ja minkälaista se on?

”Ei ainakaan pitäisi olla, En koe, että naisena edustaisin muita naisia ja sukupuoliani sanomisillani. Henkisesti olen aina itse ollut poikatyttö vaikka ulkoisesti aika feminiininen. Mulla on hyvin äijämäinenkin huumorintaju enkä ymmärrä minkälaista naishuumori sitten olisi? Kilttiä tai hillittyä? Itse naisena se ei ainakaan miinu iske.”¹⁰⁰

Vastaaja kokee naishuumorin kiltiksi ja hillityksi, ja oman huumorintajunsa ”äijämäiseksi”, eli ilmeisen maskuliiniseksi. Edes komiikkaa tekevät naiset eivät laske omaa, naisena tekemäänsä huumoria naishuumoriksi. Se on selkeästi jotain, jota ei haluta tavoitella. Mies/äijähuumori on taas tavoittelemisen arvoista.

Haastattelujen avulla pyrin myös selvittämään näiden naisten omia kokemuksia median kanssa toimimisesta. Ja minkälaisena he itse kokivat sen, mitä heistä kirjoitetaan lehdistä. Jokaisen vastauksissa kävi ilmi, että usein toimittajat valitsevat heidät haastateluun sukupuolen perusteella. Näkökulma on jo valmiiksi valittuna, ja usein toimittajan kysymykset liittyvät siihen minkälaista on olla naisena miesvaltaisella alalla, kuten Ida Grönlund toteaa:

⁹⁹ Heikkilä, Pirjo 2015. Haastattelu

¹⁰⁰ Grönlund, Ida 2015. Haastattelu

”Joka kerta, kun musta on tehty haastattelu, kysymys tulee aina esille: Mitä mieltä olen siitä, että olen naiskoomikko ja työskentelen miehisellä alalla jne...”
 ”Usein toimittajat jo lähtökohtaisesti haluavat jutun koskevan nimenomaan naiskoomikkona olemista, sen sijaan, että juttu kertoisi minusta ihan vaan koomikkona.”¹⁰¹

Havaitsin kuitenkin lukiessani Anitta Ahosen haastatteluja sekä käsikirjoittaja ja koomikko Kaisa Pylkkäsen aineistoksi lähettämiä lehtijuttuja, että aina sukupuoli ei ole määrittävä tekijä. Kaisa Pylkkäsen lehtiartikkeleissa tätä puolta ei käsitelty millään tavalla.¹⁰² Etenkin vanhemmissa artikkeleissa kuitenkin sukupuolinäkökulma oli enemmän sääntö, kuin poikkeus. Jää nähtäväksi, päästäänkö siitä tulevaisuudessa kokonaan eroon. Haastattelemani naiset nostivat usein esiin myös seikan, että he epäilivät sukupuolensa vaikuttavan heidän uskottavuuteensa tai ammattimaisuuteensa. He kokivat, että nainen kelpaa koomikoksi tuomaan vaihtelua, muttei heihin luoteta täysin. ”Naisen ei ole helppoa päästä headlineriksi. Olen esiintynyt Studio Pasilassa vuosia enkä koskaan ole ollut HL enkä ehkä MC:kään. Virkaiältään yhtä kauan tehneet miehet ovat pätevämpiä näihin erikoisspotteihin.”

Aamulehdessä naishuumoria ja tasa-arvoa pohtinut toimittaja Jouko Jokinen antaa kuitenkin naishuumorille täysin erisävyisen leiman. Jokinen määrittelee naisten tekemän huumorin räävittömäksi tai hävyttömäksi komediaksi. Hän myös kirjoittaa artikkeleissaan, että ”naisten ympärillä on vielä turhaa poliittista korrektiutta. Onneksi naiset murtavat sitä itse.”¹⁰³ Tämänkaltaiset representaatiot naishuumorista laajentavat naiskoomikoista esitettyä kuvaa positiivisesti.

5.2.2 Stereotypiauhka

Tiedelehden verkkoartikkelissa (12/2013) toimittaja Jani Kaaro esitteli tutkijoiden Claude Steelen ja Joshua Aronsonin teorian stereotypiauhasta. Teorian mukaan stereotypiat alkavat vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen. Stereotypiauhka vaikuttaa mielen intuitiiviseen alitajunnan tasoon esimerkiksi täyttämällä mielen huolella ja epäonnistumisen pelolla. He tutkivat muun muassa naisten riskienottokykyä, ja tuloksena oli seuraava:

¹⁰¹ Grönlund, Ida 2015. Haastattelu

¹⁰² Väiliranta, Eija 2014.

¹⁰³ Jokinen, Jouko 2014.

”Ensimmäisessä ryhmässä naisten ja miesten riskinotossa ei näkynyt merkittäviä eroja. Sen sijaan jälkimmäisessä, jossa stereotypiauhka oli aktivoitu, naiset välttelivät riskiä huomattavasti enemmän kuin miehet.

Tutkijat arvelevat, ettei naisten riskienvältelyssä välttämättä ole mitään biologista. Naiset eivät välttä riskejä, koska he ovat naisia, vaan koska negatiivinen stereotypiauhka syö heidän päätöksentekokykynsä. He pelkäävät niin kovasti epäonnistuvansa, etteivät jaksaa laskea todennäköisyyksiä vaan pelaavat varman päälle.”¹⁰⁴

Onko tässä yksi selittävä tekijä siihen, että stand up -maailmassa on niin vähän naisia? Ovatko naiset alkaneet toimia stereotypiauhan mukaisesti ja uskovat itsekkin olevansa vähemmän hauskoja? Tämä saattaisi vaikuttaa osittain myös koko alaan sekä lisää alalla työskentelevien naisten paineita, ikään kuin he joutuisivat vastaamaan koko naissukupuolen puolesta ja todistamaan stereotypiaa vastaan. Toimittaja Kaaro on todennut saman:

”Koska stereotypioita luodaan julkisessa puheessa, medialla on suuri vastuu siitä, millaista puhetta se sallii eri ihmisryhmistä. Kielteiset stereotypiat löytävät kohhteensa, ja niillä voi olla elämänmittaisia vaikutuksia yksittäisten ihmisten elämään – varsinkin tilanteissa, joissa heidän pitäisi osoittaa, mihin he kykenevät.”¹⁰⁵

Juha Herkman toteaa, että ”sukupuolten representoimisella on myös niin pitkä perinteensä länsimaisessa kuvakulttuurissa, että valtasuhteiden muotoileminen uudelleen ei käy käden käänteessä.”¹⁰⁶ Hän kuitenkin kirjoittaa, että ”yksi yleisimmistä keinoista horjuttaa vakiintuneita valtasuhteita on huumori”¹⁰⁷ Naiskoomikoilla on näin ollen mahdollisuus vaikuttaa perinteiseen miehisen vallan hegemoniaan ja tuoda länsimaiseen yhteiskuntaan ripaus enemmän tasa-arvoa.

¹⁰⁴ Kaaro, Jani 2013, 1

¹⁰⁵ Kaaro, Jani 2013, 1

¹⁰⁶ Herkman 2001, 224

¹⁰⁷ Herkman 2001, 225

5.2.3 Stereotyyppiset naiskoomikot

Päätin haastatella lyhyesti myös blogin kirjoittanutta likka Kiveä ja pyysin häntä määrittelemään mitä hänelle tarkoittaa naiskomiikka.

“Mun nähdäkseni naiskomiikka on sellaista komiikkaa, jossa leikitellään naissukupuoleen liittyvillä stereotyyppioilla. Sinkkuus, sen oikean löytyminen, miessuhteet ylipäättään, miesten ja naisten erot naisen näkökulmasta. Esimerkiksi erään naiskoomikon viiden minuutin setti käsitteli pääasiassa pariutumisen vaikeutta, sinkkuuden pulmia ja Tinderin käyttöä ja sitä miten vaikeaa on löytää oikea. Komiikan ideana on - ainakin minun nähdäkseni - tuulettaa stereotyyppioita, mutta mielestäni jotkut naispuoliset koomikot vahvistavat niitä puhumalla asioista aika tarkkaan siinä viitekehysessä, jota etenkin elokuva- ja televisiomedialle tuntuu rakastavan: naiset pohtivat ensisijaisesti tunne- ja suhde-elämäänsä ja heidät määritellään niiden kautta. Lavalla pelkästään miehiin liittyvistä asioista puhuva naiskoomikko on minusta ikävän perinteen jatkoa: nainen on olemassa pelkästään miesten kautta. En osaa sanoa, miksi näin tapahtuu. Ehkä kyse on siitä, että kyseiset koomikot vain itse pitävät suhde-elämäänsä keskiössä. Tai sitten siitä, että koska visuaalinen media on vuosikymmeniä vahvistanut tämän roolin olemassaoloa, niin sitä sitten vahvistetaan lavalla tiedostamatta. Tai sitten kyse voi olla siitä, että tätä stereotyyppiä kritisoidaan setissä, mutta sitä ei tehdä kovin näkyväksi, joko tietoisien päätösten tai käsikirjoitustaitojen puutteellisuuden vuoksi.”¹⁰⁸

Kivelle naiskomiikka siis tarkoittaa stereotyyppien vahvistamista ja naisen asettamista länsimaisten dikotomioiden kentällä naiselle perinteisesti mielletylle (feminiiniselle) alueelle. Jatkamme keskustelua, ja tuon esille seikan että vaikka mieskoomikot tekevät usein komiikkaa parisuhteista, heidän komiikkaansa ei määritellä minkään termin tai genren kautta. Etenkin kun naiskomiikka-termi tuntuu olevan halventava tai ainakin vähempiarvoinen. Kivi pitää asiaa esilletuomisen arvoisena ja jatkaa:

“En mä sano että se on itsessään paha asia puhua oman sukupuolen kliseistä. Kyllähän kliseitä komiikkalavalla käsitellään paljon. Mun mielestä niitä ei kuitenkaan saisi vahvistaa, niitä stereotyyppioita, kumpikaan sukupuoli. Tai missään muussakaan aiheessa.”¹⁰⁹

Myös Juha Herkman kirjoittaa, että ”parhaimmillaan huumori toimii kuitenkin stereotyyppisiä kyseenalaistavasti.”¹¹⁰

Oma tulokulmani tähän kysymykseen on seuraava: Kuten on jo todettu, komiikka ja huumori ovat miehistä aluetta ja selkeitä vallankäytön välineitä. Naisen astuessa lavalle, hänen täytyy ylittää omalle sukupuolelleen annettu valta-alue. Sen jälkeen hänen

¹⁰⁸ Kivi, likka 2015. Haastattelu

¹⁰⁹ Kivi, likka 2015. Haastattelu

¹¹⁰ Herkman 2001, 226

tulisi olla hyvin tietoinen omalle sukupuolelleen tyypillisistä stereotyyppioista ja välttää vahvistamista niitä. Jos hän stereotyyppioiden dekonstruoimisen sijaan päätyy vahvistamaan niitä, vaikkakin samalla naurattaisi yleisöä kuten koomikon kuuluu, hänen koomiikkaansa kutsutaan vähätellen naiskoomiikaksi. Olisiko tässä vähän liikaa painolastia niille koomiikkaa tekeville naisille? Samantapaiseen tulokseen päätyi Andrea Greenbaum tutkimuksessaan.

“Female comedians have the dual burden of overcoming societal prohibitions against women speaking in public, let alone, performing, and to establish a persona which uses the rhetorical, assertive, *masculine* mechanisms of stand-up, while at the same time subverting the genre by using feminine topics; their comic voices craft a distinctly feminine narrative, addressing political, social, and cultural expectations of women's identity.”¹¹¹

5.3 Kantaottava nainen

Vuonna 2013 Erkkä Mykkänen kirjoitti Nyt-liitteessä stand up -komiikan kantaottavuudesta (liite ei enää saatavilla) ja tämä aiheutti voimakasta keskustelua koomikoiden keskuudessa. Osa koomikoista nosti itseään ja toisiaan esille vähintään sosiaalisen median kautta, ja he tekivät selväksi että ovat kantaottavia koomikoita. Kuitenkin kantaottavuus on selkeästi määräytynyt mieskoomikoiden lajiksi. Yhtenä selityksenä tähän näen sen, että ainoastaan politiikasta tai julkisista rakenteista puhuminen laskeaan kantaottavaksi. Tässä ajattelussa kuultaa viktoriaaninen patriarkaalinen jako julkisen ja yksityisen elämän välille.

”Naisten ja miesten erilliset elämänpiirit olivat viktoriaanisen tieteellisen ajattelun perusta. Nainen edusti perhettä kotia, siis yksityistä, mies yhteiskuntaa, julkista elämänpiiriä.”¹¹²

Haastattelun vapaa sana -osiossa Ahonen nostaa esiin mielestäni erittäin kiinnostavan asian: ”Mun mielestä henkilökohtainen on poliittista. Jos puhun kehitysvammaisesta veljestäni jollakin tavoin, se on kannanotto. Tai vanhasta äidistäni, niin sekin on kannanotto.”¹¹³ Tabujen rikkominen, tai tabuista puhuminen, on kannanotto, ja siinä tapauksessa syövästä (kuten Ahonen nykyään) tai kehitysvammaisista puhuminen on mielestäni erittäin kantaottavaa. Tällä tavalla naiskoomikko tuo yksityiseksi mielletyn elä-

¹¹¹ Greenbaum 1997, 137

¹¹² Assmuth, Laura & Tapaninen, Anna-Maria 1994, 1

¹¹³ Ahonen, Anitta 2015. Haastattelu

mänpiirin kokemukset julkiseen sfääriin, perinteiselle miesten alueelle. Näin ollen representaatiot naiskoomikoista, jotka puhuvat henkilökohtaisista asioista komiikassaan ovat radikaaleja ja positiivisia representaatioita sen sijaan, että ne mielletäisiin negatiivisiksi ja mitättömistä naisten henkilökohtaisista asioista puhumiseksi, tai vähätellen ”naiskomiikaksi”.

1980-luvulla Roseanne Barr Arnold teki sen sarjassaan *Roseanne*. Hänen roolihahmonsa oli kodin hengettären ja pyhän äidin sijasta aivan jotain muuta: Hän oli rietas ja ronski. Hän oli kuriton nainen, joka kieltäytyi asettumasta yhteiskunnan asettamaan normiin, vaan raivasi omalla työllään uudenlaisia representaatioita naiskoomikoille. Roseanne Barr toi naiselle mielletyn yksityisen sfäärin julkiseksi.¹¹⁴ Hän käytti naiselle miellettyä kodin aluetta materiaalinaan, ja tämä teko oli itsessään kannanotto.

¹¹⁴ Rowe, Kathleen 1995, 50–91

6 Yhteenvetoa

6.1 Naiskoomikot ja huumori

Naiskoomikoiden ja huumorin suhde representoituu tiedostavaksi ja itseironikseksi. Heistä on tuotettu kuvaa harvinaisena outona lajina. Välillä he pystyvät itse luomaan omia representaatioitaan ja toisinaan se on turhankin paljon heidän vastuullaan. Tätä työtä tehdessäni Heli Sutela soitti minulle ja kertoi erään iltapäivälehdessä toimittajan soittaneen hänelle. Tarkoituksena oli tehdä haastattelu koomikot ilman rajoja -hyväntekeväisyysillasta, jossa koomikot keräsivät rahaa humanitääriseen työhön SPR:n Katastrofirahastolle marraskuussa 2015. Hetken kuluttua toimittaja kuitenkin kysyi: ”Miten sä kuntoilet? Me katsottiin sohvalle Antti Holma -showta, kun sä twerkkasit. Se näytti hyvältä ja ajattelin kysellä sulta tähän lehteen kuntoiluvinkkejä, kun oot kuitenkin jo vähän vanhempi nainen.”¹¹⁵ Sutela kieltäytyi antamasta kuntoiluvinkkejä ja halusi puhua hyväntekeväisyysillasta. Rajojen vetäminen oli täysin hänen vastuullaan.

Minun mielestäni on äärimmäisen tärkeää olla kuuntelematta vähättelevää puhetta naiskomiikasta tai naisellisen olemuksen ja sukupuolen häivyttämisestä stand up -lavoilta. Minulle stand up -koomikkona seksistä puhuminen on kannanotto. On vuosi 2015 ja kohtaan yllättävän paljon hämmennystä siitä, että olen nainen ja puhun lavalla rivoja juttuja. Seksi, seksuaalisuus ja etenkin se, että nainen on seksistä puhuja ja aktiivinen subjekti (objektin sijaan), tuntuu olevan vielä tänäkin päivänä poikkeuksellista. Erään ohjelmatoimiston edustaja tuli kertomaan keikkani jälkeen, että he eivät voi myydä minua asiakkailleen, sillä vaikka heiltä pyydetään naiskoomikoita, lisätoiveena on, etteivät he olisi härskejä. Tämän työn tehtyäni suhteeni naiskoomikko-termiin on muuttunut. Pidän sitä tärkeänä representaatioiden laajentajana, vallan ottajana ja erilaisten peilauksien tarjoajana.

6.2 Queerit naiskoomikot

Naiskoomikot naurattavat, ja he naurattavat miehiä ja naisia, joten naiskoomikot ovat todella queer-tutkimuksen aluetta. Mitä sitten tarkoittaa, että toistaa sukupuoltaan hete-

¹¹⁵ Sutela, Heli. Henkilökohtainen tiedonanto.

ronormin vastaisesti ja on queer-subjekti? Lehtiartikkeleiden ja haastattelujeni kautta huomasin asioita, joita olen itse kokenut omassa elämässäni usein niin stand up -komiikan, kuin monien muidenkin asioiden suhteen. Kun asetut normin ulkopuolelle, joudut tekemään kovasti työtä vakuuttaaksesi, että sekin paikka yhteiskunnassa voi kuulua juuri sinulle. Sinua kyseenalaistetaan jatkuvasti. Tämä kyseenalaistus ei tule välttämättä suoraan, vaan se on sisäänkirjoitettuna erilaisiin käytäntöihin. Piilotettua epätasa-arvoisuutta vastaan on paljon hankalampi taistella ja sen olemassaolo on vaikeaa osoittaa. Ottamalla vallan naiskoomikot asettuvat naismaskuliiniseksi queer-subjekteiksi, heteronormin ulkopuolelle, ja joutuvat edelleen puolustamaan paikkaansa ja tapaansa olla olemassa. Onneksi heillä on siihen mahdollisuus representaatioiden kautta. Normeja rikkovat, radikaalit representaatiot luovat lisää liikkumatilaa naisesiintyjille ja sitä myöden ehkä aivan kaikille naisille. Esimerkiksi Anitta Ahonen antaa naisille luvan olla häpeilemättömästi ronskeja. Heli Sutela tekee puolestaan tärkeällä tavalla naiskoomikoiden harvinaisuuden ihmettelyn näkyväksi vasta-argumenteillaan ja jatkuvalla kyseenalaistamisella. Naiskoomikot itse osallistuvat naiskoomikoista luodun diskurssin laajentamiseen. Naiskoomikko ei näin ollen jää diskurssien ja representaatioiden uhriksi, vaan näillä naisilla on merkitystä vallitsevien mielikuvien haastajina ja toisenlaisen representaation tarjoajana. Siitä on pidettävä kiinni.

Aineisto:

Anna-lehti, nettijulkaisu (Anna.fi) 2007, kirjoittaja Laura. Naisten huumoria, onko sitä? Anna. Liikunta ja terveys. Luettavissa osoitteessa: <http://ellit.fi/liikunta-ja-terveys/itsetuntemus/naisten-huumoria-onko-sita> (Luettu 10/2015)

ET-lehti 2014. Naiset lavalla. ET-lehti. 19/2104.

Hakamo, Tanja 2012. Krisse Salminen: Lasten takia tuntui tärkeältä mennä naimisiin. Me Naiset. 30.8.2012. Luettavissa osoitteessa: http://www.menaiset.fi/artikkeli/ajankohtaista/i ihmiset/krisse_salminen_lasten_takia_tuntuu_tarkealta_menna_naimisiin (Luettu 10/2015)

Hietaniemi, Helena 2015. Stand up -koomikko Anitta Ahonen: Helpompi minun on pilkata lihavia kuin laihoja. Helsingin Sanomat. 27.8.2015. Luettavissa osoitteessa <http://www.hs.fi/paivanlehti/27082015/a1440562667289> (Luettu 10/2015)

Honkanen, Anne 2014. Pirjo Heikkilä kyllästyi stand upiin ja omiin juttuihinsa. Etelä-Suomen Sanomat. 4.10.2014. Luettavissa osoitteessa: <http://www.ess.fi/uutiset/kotimaa/2014/10/04/pirjo-heikkila-kyllastyi-stand-upiin-ja-omiin-juttuihinsa> (Luettu 10/2015)

Höglund, Sanna 2014. Tähtivieras Krisse Salminen. Kodin Kuvalehti. 8.5.2014. Luettavissa osoitteessa: http://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/suuri_kasityo/ajankohtaista/tahtivieras_krisse_salminen (Luettu 10/2015)

Jokinen, Jouko 2014. Naishuumori ja tasa-arvo. Aamulehti. 5.1.2014.

Jäntti, Elina 2013. Lotta Backlund laihtui 30 kiloa rennosti: "Syön vain sitä, mistä tykkään" Me Naiset. 21.3.2103. Luettavissa osoitteessa: http://www.menaiset.fi/artikkeli/ajankohtaista/i ihmiset/lotta_backlund_laihtui_30_kiloa_rennosti_syon_vain_sita_mista (Luettu 10/2015)

Kaarlela, Miia 2005. Naurettavia naisia. Aamulehti. 3.3.2005.

Kivi, Iikka 2015. Top 5 2014. Blogikirjoitus 7.1.2015. Luettavissa osoitteessa <http://koomikkokivi.blogspot.fi/> 7.1.2015 (Luettu 10/2015)

Kytölä, Laura 2014. Krisse Salminen käyttää ylijäämävitsejäsi, Heli Sutela. Helsingin Sanomat. Nyt-liite. 30.10.2014. Luettavissa osoitteessa: <http://nyt.fi/a1305892328167> (Luettu 10/2015)

Lahti, Ari 2005. Stand up –komiikka on myös naisten laji. Keskisuomalainen. 18.6.2005.

Lumme, Hanna 2014. Pirjo Heikkilä haluaisi puolen tunnin kielarin. Yle.fi. 4.14.2014. Luettavissa osoitteessa:

http://yle.fi/uutiset/pirjo_heikkila_haluaisi_puolen_tunnin_kielarin/7500299 (Luettu 10/2015)

Luoma-aho, Veera 2005. Heli Sutela: Huumorin tekeminen ei naurata. 28.4.2005. Luettavissa osoitteessa: <http://ellit.fi/sisustus/kodinhoito-ja-talous/heli-sutela-huumorin-tekeminen-ei-naurata> (Luettu 13.8.2015)

Mattila, Noora 2015. Suosikinäyttelijä Pirjo Heikkilä: Ne oikeat unelmat toteutuvat kylällä. Kodin Kuvalehti. 30.6.2015. Luettavissa osoitteessa: http://www.kodinkuvalehti.fi/artikkeli/lue/ihmiset/suosikinayttelija_pirjo_heikkila_ne_oikeat_unelmat_toteutuvat_kylla (Luettu 10/2015)

Nousevan komiikan festivaalit. Esiintyjät. Johanna Tohni. Luettavissa osoitteessa: <http://nousevankomiikanfestivaalit.fi/esiintyja/johanna-tohni/>(Luettu 11/2015)

Paavonen, Mia 2015. Pirjo Heikkilä on noussut yhdeksi maamme suosituimmista koomikoista. Iltasanomat. 15.4.2015. Luettavissa osoitteessa: <http://www.iltasanomat.fi/viihde/art-1429003927662.html> (Luettu 10/2015)

Pääkkönen, Kati 2009. Iso A uskalsi hypätä tyhjyyteen. Oriveden Sanomat. 26.2.2009.

Ranta, Henna-Kaisa 2013. Näyttelijä Heli Sutela: Teen sitä mitä pojatkin. 31.1.2013. Luettavissa osoitteessa: <http://www.kotivinkki.fi/jutut/nayttelija-heli-sutela-teen-sita-mita-pojatkin> (Luettu 10/2015)

Suomi24.fi-sivusto/ keskustelupalsta, 2009. Mikseivät naiset ole hauskoja? 29.7.2009. Luettavissa osoitteessa: <http://keskustelu.suomi24.fi/t/8346343> (Luettu 10/2015)

Tiede.fi-sivusto/ keskustelupalsta, 2009. Naiskoomikot ja naisten huumorintaju. 1.5.2009. Luettavissa osoitteessa: http://www.tiede.fi/keskustelu/38913/ketju/naiskoomikot_ja_naisten_huumorintaju (Luettu 10/2015)

Tomaatteja! Tomaatteja! –festivaali. Esiintyjät. Tommi Tuominen. Luettavissa osoitteessa: <http://tomaattejatomaatteja.com/esiintyjat/tommi-tuominen/> (Luettu 11/2015)

Tykki, Emilia 2010. Nauruaallon jälkeenkin voi pudota kuoppaan. Nokian Uutiset 3.2.2010.

Urpunen, Janne 2005. Pirjo Heikkilä, stand up -lupaus. City-lehti. 15.4.2005. Luettavissa osoitteessa: <http://www.city.fi/ilmiot/pirjo+heikkila+stand+up-lupaus/5112> (Luettu 10/2015)

Vantaan Sanomat, 2013. Facebook on oivallinen koomikon testiareena. Vantaan Sanomat, Kulttuuri. 29.01.2013. Luettavissa osoitteessa: <http://www.vantaansanomat.fi/artikkeli/220068-facebook-on-oivallinen-koomikon-testiareena> (Luettu 10/2015)

Vauva.fi –sivusto/ keskustelupalsta, 2012. Miehet! Tunnetteko mielestänne oikeasti hauskoja naisia. Luettavissa osoitteessa:
http://www.vauva.fi/keskustelu/1647320/ketju/miehet_tunnetteko_mielestanne_oikeasti_hauskoja_na (Luettu 10/2015)

Vihavainen, Anne 2014. Koomikon glamour on ilmainen kalja. Uutisvuoksi. 3.2.2014.

Välinoro, Anne 2008. Naurettavasti keski-ikäinen. Aamulehti. 9.10.2008.

Välinoro, Anne 2008. K:lla on väliä. Aamulehti. 29.10.2008.

Välinoro, Anne 2010. Isolla A:lla on taas asiaa. Aamulehti. 22.10.2010.

Väliranta, Eija 2014. Lava. Kotivinkki. 23/2014.

Wirtavuori, Sanna 2015. Uusperheen äiti Krisse Salminen: ”Oikea kumppani saa minut tuntemaan ylpeyttä itsestäni”. Katkelma Annan kansijutusta 21/2015. Luettavissa osoitteessa: <http://ellit.fi/suhteet/parisuhteessa/uusperheen-aiti-krisse-salminen-oikea-kumppani-saa-minut-tuntemaan-ylpeyttä-itsestäni> (Luettu 10/2015)

Haastattelut:

Ahonen, Anitta 2015. Haastattelu 04/2015.

Backlund, Lotta 2015. Haastattelu 08/2015.

Grönlund, Ida 2015. Haastattelu 06/2015.

Heikkilä, Pirjo 2015. Haastattelu 06/2015.

Kivi, Iikka 2015. Haastattelu 10/2015.

Putkonen, Birgitta 2015. Haastattelu 08/2015.

Salminen, Kristiina 2015. Haastattelu 06/2015.

Suokkas, Riku 2015. Haastattelu 07/2015.

Sutela, Heli 2015. Haastattelu 06/2015

Lähteet:

- Assmuth, Laura & Tapaninen, Anna-Maria 1994. Antropologian naisongelma. 1994. Suomen antropologisen seuran julkaisuja. Gaudeamus, Helsinki.
Luettavissa osoitteessa:
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17796/antropologian_naisongelma.pdf?sequence=1 (Luettu 10/2015)
- Butler, Judith 2006. Hankala sukupuoli. Feminismi ja identiteetin vallankumous. Gaudeamus, Helsinki. / Alkuteos: Butler, J.1990. Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity.
- de Beauvoir, Simone 1949. Toinen sukupuoli I. Tosiasiat ja myytit. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki. / Alkuteos: De Beauvoir, Simone 1949. Le deuxième sexe I.
- Greenbaum, Andrea 1997. Women's Comic Voices: The Art and Craft of Female Humour. Luettavissa osoitteessa:
<https://journals.ku.edu/index.php/amerstud/article/download/2754/2713> (Luettu 10/2015)
- Halberstam, Judith 2005. In a Queer Time and Place. Transgender Bodies, Subcultural Lives. New York University Press, London and New York.
- Julkunen, Raija 2010. Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Vastapaino, Tampere.
- Kaaro, Jani 2013. Stereotyyppi latistaa kyvyt. Tiede-lehti. 12/2013. Julkaistu verkossa 9.1.2015. Luettavissa osoitteessa:
http://m.tiede.fi/artikkeli/jutut/artikkelit/stereotyyppi_latistaa_kyvyt, (luettu 10/2015)
- Knuuttila, Tarja & Lehtinen, Aki Petteri (toim.) 2010. Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Gaudeamus, Helsinki.
- Lehtonen, Jukka 2003. Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa. Helsinki University Press, Helsinki.
- Malmberg, Mia 2006. Sukupuolten representaatiot, huumori ja valta. Pro gardu – tutkielma. Luettavissa osoitteessa:
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/18230/sukupuol.pdf?sequence=2> (Luettu 2015)
- McLeod, Saul 2008. Stereotypes. Simply Psychology. Luettavissa osoitteessa:
<http://www.simplypsychology.org/katz-braly.html> (Luettu 10/2015)
- Nikunen, Kaarina 1996. Naisellisuuden naamiot. Kuva, katse ja representaation politiikka. Tampereen yliopisto.
- Rossi, Leena-Maija 2003. Heterotehdas. Televisiomainonta sukupuolituotantona. Gaudeamus, Helsinki.

Rossi, Leena-Maija 2010. Esityksiä, edustamisia ja eroja. Representaatio on politiikkaa. Teoksessa:
Knuuttila, Tarja & Lehtinen, Aki Petteri (toim.) 2010. Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Gaudeamus, Helsinki.

Rowe, Kathleen 1995. The Unruly Woman. Gender and the Genres of Laughter. University of Texas Press.

Toikka, Markku & Vento, Maritta 2000. Ala naurattaa! Stand up -komedian käsikirja. Like, Helsinki.

Virtuaaliammattikorkeakoulu, 2004. Verkkopedagogiikkaa. Oppimiskäsityksiä. Luettavissa osoitteessa:
<http://www2.amk.fi/digma.fi/www.amk.fi/opintojaksot/041005/1081111669900/1085399771565/1085400274915/1085402716101.html> (Luettu 10/2015)

Wickström, André 2005. Das Humoristische Manifest. Kirja stand up -komiikasta. Werner Söderström Osakeyhtiö, Helsinki.

Woolf, Virginia 1929. Oma huone. Tammi, Helsinki.

Haastattelukysymykset:

1. Onko sinulle mielestäsi sukupuolesta ollut stand upiin liittyen haittaa?
2. Entä hyötyä?
3. Onko sinulle mielestäsi sukupuolesta ollut stand upiin liittyen haittaa?
4. Entä hyötyä?
5. Onko toimittajien kysymykset stand upia koskevissa haastatteluissa liittyneet sukupuoleen?
6. Millä tavalla?
9. Oletko huomannut, että sinua kuvailtaisiin haastatteluissa jonkin muun asian, kuin varsinaisen stand upin kautta, esimerkiksi ulkonäköön liittyen?
10. Entä esittelyteksteissä?
11. Onko mielestäsi olemassa naishuumoria ja minkälaista se on?
12. Entä mieshumoria?
10. Vapaa sana

Haastattelu 2 – kysymykset:

1. Vuosi tai päivämäärä milloin teit ensimmäisen keikkasi?
2. Missä se oli?
3. Minkä ajan kuluessa sinusta tuli ammattilainen?
4. Kuinka kauan teit aktiivisesti stand up –keikkoja?

Haastattelu – Riku Suokas:

1. Miten aloitit ja milloin?
2. Kun aloititte, niin kävittekö muilla klubeilla esiintymässä?
3. Oliko alussa mukana naiskoomikoita?